

TARTU ÜLIKOOL

Pärnu Kolledž

Sotsiaaltöö osakond

Kerli Gutman

**SOTSIAALPEDAGOOGI AMETIKOHA VAJALIKKUS
LASTEAEDADES, KURESSAARE LASTEAEDADE
NÄITEL**

Lõputöö

Juhendaja: Marju Medar PhD

Pärnu 2013

Soovin suunata kaitsmisele .....

(juhendaja allkiri)

.....

(kaasjuhendaja allkiri)

Kaitsmisele lubatud „ ...“ ..... a.

TÜ Pärnu Kolledži sotsiaaltöö osakonna juhataja Tiiu Kamdron

.....

(allkiri)

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

.....

(töö autori allkiri)

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. SOTSIAALPEDAGOOGIKA KUJUNEMINE, EESMÄRGID JA KOOSTÖÖVÕRGUSTIK LASTEAIAS	
1.1. Sotsiaalpedagoogika kui valdkonna defineerimine	5
1.2. Sotsiaalpedagoogika ja sotsiaaltöö võrdlevas ajaloolises kontekstis	7
1.3. Eelkoolialise lapse biopsühhosotsiaalsed iseärasused ja kasvukeskkond	9
1.4. Lastega perede probleemid ja perede toetamise võimalused	11
1.5. Alushariduse kontseptsioon ning õppe- ja kasvatustöö lasteaias	16
1.6. Sotsiaalpedagoogi tööülesanded töös laste ja peredega	19
1.7. Sotsiaalpedagoogi töömeetodid töös eelkoolialiste laste ja nende peredega	21
2. UURIMUS SOTSIAALPEDAGOOGI AMETIKOHA VAJALIKKUSEST KURESSAARE LASTEAEDADES	24
2.1. Uurimisprobleemi seade, uurimiseesmärk ja -küsimused	24
2.2. Uurimismetoodika, uurimuse läbiviimine ja valim	25
2.3. Andmete analüüs	27
2.3.1. Lasteaiaõpetajate arvamused sotsiaalpedagoogi tegevusvaldkonna ja konkreetsete tööülesannete kohta lasteaias	27
2.3.2. Lasteaiapoolne võrgustikutöö probleemsete laste ja nende peredega	31
2.3.3. Lasteaiaõpetajate ootused sotsiaalpedagoogile ja sotsiaalpedagoogi vajalikkus õpetajate arvates	43
2.3.4. Lastel esinevate probleemide kirjeldus	47
2.4. Arutelu ja järeldused	49
KOKKUVÕTE	56
VIIDATUD ALLIKAD	58
LISAD	63
SUMMARY	64
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	66

SISSEJUHATUS

Ühiskonna kiire areng tingib üha enam süvenevaid sotsiaalprobleeme, mis järjest enam kanduvad ka lasteaedadesse. Samas pole enamik õpetajaid selleks ette valmistatud. Sotsiaalsete probleemide ilmumine rühmas avaldab suurt mõju õpetaja tööle ja suur osa ajast kulub mitte ettenähtud tegevustele vaid erinevate probleemide lahendamisele. Olu-korras, kus sotsiaalprobleemid ilmnevad juba lasteaiaas, ei saa sotsiaalpedagoogi rolli alahinnata. Lasteaedades on vaja sotsiaalpedagoogi, kes sotsiaalpedagoogilisi vahendeid kasutades aitab probleemidesse sattunud lapsi ja toetab lapsevanemaid ning õpetajaid. Seetõttu ongi käesoleva diplomitöö teemaks „Sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus lasteaedades, Kuressaare lasteaedade näitel“ ning peamiseks uurimisprobleemiks sotsiaalpedagoogi töö analüüsimine ja sotsiaalpedagoogi vajalikkuse väljaselgitamine, mida uuritakse baseerudes Kuressaare lasteaedade lasteaiaõpetajate arvamustele.

Diplomitöö eesmärgiks on välja selgitada lasteaiaõpetajate arvamus sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkuse kohta Kuressaare lasteaedades. Uurimuse kaudu otsitakse vastuseid järgmistele uurimisküsimustele:

- Millised on lasteaiaõpetajate arvates sotsiaalpedagoogi tegevusvaldkonnad ja konkreetsed tööülesanded lasteaiaas?
- Kuidas toimib lasteaia praegune võrgustikutöö probleemsete laste ja nende pere-dega?
- Millised on lasteaiaõpetajate ootused sotsiaalpedagoogile ja hinnang sotsiaalpedagoogi vajalikkusele Kuressaare lasteaedades?
- Milline on lasteaiaõpetaja nägemus rühmas olevatest probleemidest?

Uurimus on läbi viidud **kvalitatiivse uurimuse**na, kasutades andmete kogumiseks **poolstruktureeritud süvaintervjuusid**. Kvalitatiivne uurimus võimaldab saada põhjalikuma ettekujutuse teadmistest, protsessidest ja mõista seoseid ning uurija osaleb otseselt uurimises, kohtub uuritavatega.

Käesolev töö jaguneb kaheks peatükiks. Esimene peatükk annab ülevaate uurimuse teoreetilistest alustest, kirjeldades sotsiaalpedagoogilise mõtte ja tegevuse aluseid, sotsiaalpedagoogika mõistet ja sotsiaalpedagoogilisi võimalusi sotsiaalsete probleemide lahendamisel. Peatükis kajastatakse ka sotsiaalpedagoogika ajaloolist kujunemist, antakse ülevaade eelkoolialise lapse biopsühhosotsiaalsetest iseärasustest ja tema kasvukeskkonnast ning kajastatakse lastega perede probleeme ja nende toetamise võimalusi. Täpsemalt käsitletakse ka laste alushariduse kontseptsiooni ning õppe ja kasvatustöö protsesse lasteaias koos pedagoogiliste ja sotsiaaltöö meetoditega töös lastega ja peredega. Teine peatükk keskendub uurimusele, kajastades uurimiseesmärki ja –küsimusi ning uurimis- ja analüüsimetoodikat, milles põhjendatakse meetodite valikut ning kirjeldatakse uurimistöö etappe ja valimit. Töö analüüsi osas tuuakse autori poolt välja läbiviidud uurimuse tulemused ning diskuteeritakse peamiste uurimisel baseeruvate järelduste üle.

Töö kirjutamisel on lähtutud TÜ Pärnu kolledži „Üliõpilaste kirjalikud tööd 2012“ meetodilisest juhendist.

Antud töös kasutatud mõisted:

Sotsiaalpedagoogika – sotsiaalpedagoogika all mõeldakse eeskätt teooriat ja traditsiooni, mis otsib sotsiaalprobleemidele pedagoogilisi leevendusi ja lahendeid (Hämäläinen 2001:6).

Sotsiaalpedagoog – sotsiaalpedagoogilise ettevalmistusega isik (Sotsiaalhoolekande ... 1995)

Lasteaiapedagoog- pedagoogilise ettevalmistusega isik, kes loob tingimused laste kasvamiseks ja arenemiseks vastastikusel lugupidamisel ning üksteisemõistmisel laste ja nende vanematega, samuti hoolitseb laste elu ja tervise eest lasteasutuses. (Koolieelse ... 1999)

1. SOTSIAALPEDAGOOGIKA KUJUNEMINE, EESMÄRGID JA KOOSTÖÖVÕRGUSTIK LASTEAIAS

Käesolevas peatükis vaadeldakse sotsiaalpedagoogika olemust ja tegevuse aluseid ning antakse ülevaade sotsiaalpedagoogika mõistest, mille põhiküsimuseks on sotsiaalsete probleemide lahendamine ja leevendamine läbi pedagoogilise lähenemise. Peatükis kajastatakse põgusalt ka sotsiaalpedagoogika ajaloolist kujunemist, milles võib välja tuua sotsiaaltöö arenguga sarnaseid jooni. Eraldi tuuakse peatükis välja sotsiaalpedagoogika eesmärgid ja vaadeldakse koostöövõrgustiku toimimise võimalusi lasteaedades.

1.1. Sotsiaalpedagoogika kui valdkonna defineerimine

Sotsiaalpedagoogika mõistet võib määratleda lähtudes mitmetest erinevatest aspektidest. Semantiliselt koosneb mõiste kahest sõnast- *sotsiaalne ja pedagoogika*. Neist esimene, *sotsiaalne*, määratleb teist, *pedagoogikat*. Nii võib öelda, et sotsiaalpedagoogika on „sotsiaalne pedagoogika“. Sõnapaari teine osa, *pedagoogika*, tähendab üldiselt teadust inimese kasvatamisest või kasvatamise oskust. Sõnal *sotsiaalne* on vähemalt kolm põhitähendust:

1. *Ühiskondlik*- näiteks ühiskonna sotsiaalsete struktuuride või sotsiaalsete probleemide tähenduses.
2. *Kollektiivne ja inimeste interaktsiooni puudutav*- näiteks võib rääkida lapse sotsiaalsest arengust, mõeldes selle all inimeste ühiseluks tarvilike oskuste arengut.
3. *Solidaarne, teistele tähelepanu pöörav ja hädasolijate aitamisele suunatud* – näiteks indiviidil võib selles tähenduses olla „sotsiaalne meelelaad“. Samuti võib ühiskonnaelus ja poliitikas rõhutada sotsiaalseid aspekte. (Hämäläinen 2001: 13-14)

Sotsiaalpedagoogika keskseks küsimuseks on, kuidas tuleks ühiskonnas kohelda neid inimesi, kes ei integreeru ühiskonda tavalisel viisil, vaid muutuvad tõrjututeks, käituvad hälbivalt ning marginaliseeruvad. Sotsiaalpedagoogika uurimisvaldkonnaks võib seega pidada inimese subjektsuse kujunemist ning kasvatuslikke ja ühiskondlikke eeldusi, eiti subjektsuse kujunemisel ilmnevaid probleeme ja puudusi ning pedagoogilisest tegevust nende korrigeerimiseks. Samuti võib sotsiaalpedagoogika põhiteemana rääkida toimetulekust ja selle tugevdamisest elukaare eri perioodidel või eriti laste ja noorte sotsiaalse invaliidistumise psühhosotsiaalsetest komponentidest ning nende psühhosotsiaalsest aitamisest, inimese sotsiaalsest tegevusvõimest ja ühiskonda integreerumisest, indiviidi elukäigu kujundamisest ning mina- ja meie identiteedi moodustumisest. (Hämäläinen 2001: 28-30)

Sotsiaalpedagoogika tuumaks on inimeste aitamine eneseabile ja selleks vajaliku subjektsuse loomine. Subjektsuse all mõistetakse siinkohal: inimese eneseteostust igapäevaelus, iseseisvust, vastutuse enda peale võtmist, tegutsemist moraalse isiksusena, teadlikku enesearendamist, oma elukäigu mõjutamist. See on ka teadlik ühiskonna liikmeks olemine, osalemine ja valmisolek tegutsemiseks ühiskonnas koos teistega.

Sotsiaalpedagoogilise orientatsiooni põhimõteteks on dialoogilisus inimeste suhtes, kollektiivi kasvatuspotentsiaali kasutamine ja arendamine, põlvkondi ületav mõtteviis, eneseabile aitamine, kriitilise teadlikkuse äratamine, inimese kasvatus üldine toetamine, aktiivsus, osalemine ja osasaamine.

Sotsiaalpedagoogiline mõtlemine seostub tihedalt ühiskondliku mõtteviisiga, milles rõhutatakse kollektiivsust, moraali, perekonna tähtsust, kodanikuvastutust ja tegevust abivajajate eest hoolitsemisel, vabaduse ja vastutuse tasakaalu inimeste ühiselus, demokraatia ja kollektiivsete hüvede edendamist kasvatusel abil. (Hämäläinen 2001: 53-54)

Sotsiaalpedagoogilise töö põhimõtteks on pakkuda raskustes olevatele inimestele võimalusi läbikäimiseks teiste inimestega, eneseteostuseks ja enesearendamiseks, tegelemiseks mõistlike asjadega ning enese kogemiseks teistele vajalikuna, samuti koos teistega eesmärgi otsimiseks oma elule. Sotsiaalpedagoogiks eesmärgiks on edendada omaalgatuslikkust ja ühisvastutust. Sotsiaalpedagoogiline töö on suurelt osalt keskustelutöö – identiteeti loov ja tahet arendav keskustelu inimestega nende eluloost, olevikust ja tulevikust.

Sotsiaalpedagoogiline töö on suunatud sinna, kus inimese ühiskondlik subjektsus, osalemine ja osasaamine, sotsiaalne identiteet, eluga toimetulek ja täisväärtuslik eneseteostus ühiskonna liikmena on puudulikult arenenud või ohustatud. Laiemas tähenduses ei piirdu sotsiaalpedagoogiline töö üksnes mainitud erirühmadega, vaid ulatub ka sinna, kus sotsiaalsed probleemid ja tõrjutus ei ole veel tekkinudki või on alles idanemisjärgus. Mida kaugemale on indiviidi või pere tõrjutusering arenenud, seda raskem on seda murda. (Hämäläinen 2001: 62-64)

Sotsiaalpedagoogika seisukohalt ei ole oluline üksnes see, kuidas kindlustada inimesi hariduse ja tööga, vaid ka küsimus, kuidas saaks aidata neid ühiskonna liikmeid, kes ühel või teisel põhjusel ei suuda saavutada vajalikke ametioskusi ja muutuvad hilismodernistliku ühiskonna tööturul tõrjututeks. Sotsiaalpedagoogika ei tähenda vaid spetsiifilisi strateegiaid, meetodeid või uurimus- ja arenguprogramme. See on eelkõige üldmõiste niisuguse tegevuse ja organisatsiooni kohta, mille ülesandeks on sotsiaalsete probleemide pihurdamine ja leevendamine pedagoogiliste vahenditega. Tegemist on seega nii konkreetse pedagoogilise tegevusega sotsiaalsete probleemide lahendamiseks kui ka selleks vajaliku sotsiaalpedagoogilise teoorialoomega. (Ibid.: 76-78)

Hämäläinen ja Kurki ütlevad, et sotsiaalpedagoogika pole kitsalt piiritletud meetod ega tehnika, vaid eeskätt suhtumise ja maailma nägemise viis. (Leino 2001: 36)

1.2. Sotsiaalpedagoogika ja sotsiaaltöö võrdlevas ajaloolises kontekstis

Sotsiaalpedagoogika all mõeldakse eeskätt saksa keelepiirkonnast pärit teooriat ja traditsiooni, mis otsib sotsiaalprobleemide pedagoogilisi lahendusi. Tegemist on mõtteviisiga, kus probleemides nähakse võimalust arenguks (Hämäläinen 1996: 9, 20). Termin sotsiaalpedagoogika võeti kasutusele 19. Sajandi keskel (täpselt 1844) saksa kasvatusteadlaste K. Mageri ja A. Diesterwegi poolt. Hariduses rõhutas Mager eeskätt sotsiaalseid aspekte: haridust pidas ta kultuuri omandamise teooriaks, sotsiaalpedagoogikat aga kontseptsiooniks ühiskonnas tervikuna, kus formaalsel haridusinstituutsioonil on vaid piiratud roll (Lorenz 1994: 91). Esimene võimalus sotsiaalpedagoogika praktiliseks rakendamiseks Saksamaal avanes Weimari vabariigis sotsiaaldemokraatlike reformide käigus. Sot-

siaalteenuste ideed mõjutas tugevalt H. Nohli (1879-1960) filosoofia ja pedagoogika, kel-
lele sotsiaalpedagoogika oli kolmandaks sambaks perekonna ja kooli kõrval, paigutades
ühtsesse sotsiaalpoliitilisse raamistikku (Lorenz 1994: 93-94). Sotsiaalpedagoogika taust-
taks Schillingi arvates on valgustusidee inimese suutlikkusest ise oma saatust kujundada
ning nägemus poliitikast ja pedagoogikast tõrjutuse leevendajana. (Leino 2002: 24)

Mõnedes sotsiaalpedagoogika kui teaduse ajalugu käsitlevates õpikutes märgitakse, et
sotsiaalpedagoogiline mõte ja tegevus sündis juba antiikajal. Juba siis mõisteti kasvatus
keskset tähendust ühiskonnale. Näiteks Platon ja Aristoteles käsitlesid poliitika, pedagoo-
gika ja eetika küsimusi oma ühiskonna- ja riigifilosoofilistes kirjutistes ühtse tervikuna
ning tõstsid esile – ehkki eri moodi- kasvatusetegevuse ühiskondlikku ja poliitilist täht-
sust. Sotsiaalpedagoogiline tegevus on siiski vanem kui mõiste ise. Sotsiaalpedagoogilise
enesemääratluse aluseks on idee viletsuse vähendamisest ja hädasolijate aitamisest peda-
googiliste vahenditega. Sotsiaalpedagoogilise mõtlemise ja tegevuse ideelist algust võib
tähendada kesk- ja uusaja piiril tärganud püüdlustes leida lahendusi hädasolijate problee-
midele. (Hämäläinen 2001: 35-36)

Olulisemad sotsiaalpedagoogilised impulsid Lorenzi arvates pärinevad J. Pestalozzilt
(1746- 1827), kes taunis tsivilisatsiooni, kuid loodusse naasmise asemel pidas päästerõn-
gaks perekonda ja kohalikku (küla)elu. Kõik ta projektid põllumajanduskommunist or-
budekoduni olid sotsiaalsed, lähtudes ideest, et materiaalseid vajadusi rahuldades tekib
inimesel kokkukuuluvustunne. Pestolozzi pedagoogika oli üldise sotsiaalprogrammi olu-
line osa. (Leino 2002: 27) Tema ideelisteks järglasteks Saksamaal kujunesid F. Fröbel
(1782-1851) ja A. Diesterweg (1790-1866). Fröbel pidas kasvatuses põhiülesandeks lapse
loomis- ja kujundamistungi rahuldamist, arendamist ning väärmõjude eest kaitsmist. Sel-
leks otstarbeks loodud asutusi nimetas ta lasteaedadeks. Koolieelsed kasvatusasutused
olid olemas ka varem, kuid just Fröbeli algatusel sai nende ühisnimetajaks lasteaed. Dies-
terwegi põhiprintsiipideks kujunesid looduspärasus, kultuursus ja isetegevus: lapsel endal
on soov areneda – kasvataja peab seda vaid stimuleerima. (Elagno 1984: 86)

Sotsiaalpedagoogikat on peetud üldhariduse sotsiaalse kasvatuses osaks, mis aitab integ-
reerida ühiskonda (Leino 2002: 27-28).

20. sajandi esimestel kümnenditel eristus Hytöneni järgi lapsekeskses pedagoogilises teoorias kolm suunda: aktiivsus-, vabadus- ja sotsiaalpedagoogiline lähenemine. Aktiivpedagoogid rõhutasid ühepoolse vastuvõtu asemel õpilase omaalgatust ja aktiivsust; õppimist peeti lapse tööks – eriti tähtsustati käelise tegevuse rolli. Vabaduspedagoogid nõudsid lapsele rohkem tegevusvabadust, liikumisruumi ja iseseisvust. Sotsiaalpedagoogid aga rõhutasid kasvatuses sotsiaalsust – eriti koostööd, mis arendab sotsiaalset tunde maailma ning ühtekuuluvust. (Leino 2002: 29)

Sotsiaaltöö ja –pedagoogika ühisnimetajaks võib pidada Schillingi sõnutsi sotsiaalset tööd kui sotsiaalpoliitika ühte osa (Leino 2002: 23). Teadusena paigutub sotsiaalpedagoogika ühiskonna- ning kasvatusteaduste piirimaile, haakudes oma lähtekohtade ja küsimuseasetuse poolest eelkõige sotsiaalteadustega. (Hämäläinen 2001: 5) Teaduse mõistes võib nii sotsiaalpedagoogikast kui sotsiaaltööst rääkida kui sotsiaalselt konstrueeritud nähtusest, mida saab käsitleda ja mõista ühiskonna sotsiaalsest ja kultuurikontekstist lähtuvalt. (Payne 1995: 6)

Romm on sotsiaalpedagoogikat nimetanud üldhariduse sotsiaalse kasvatus osaks, mis aitab integreeruda ühiskonda. (Leino 2002: 24)

Sotsiaalpedagoogika pakub praktilise vaatenurga selle kohta, kuidas sotsiaaltöös ja mujalgi töös inimestega võiks ja peaks kohtlema sotsiaalsete probleemide all kannatajaid. Sotsiaalpedagoogiline aspekt puudutab eelkõige seda, kuidas integratsiooniprobleemidega liituvaid kannatusi saaks ja tuleks leevendada. (Hämäläinen 2001: 26)

1.3. Eelkooliealise lapse biopsühhosotsiaalsed iseärasused ja kasvukeskkond

Lapse füüsilise, emotsionaalse, kognitiivse ja sotsiaalse arengu mõjutajana on väga oluline tähtsus mängul. Mängides tunnetab laps sügavamalt ümbritsevat maailma, õpib lahendama mitmesuguseid probleeme ja väljendama oma mõtteid sõnades. Mängus asub laps teise inimese positsioonile, nähes niimoodi maailma oma rolli kaudu, samastab end mängitava rolliga ning elab läbi siiraid ja sügavaid tundeid. Enamasti ongi mäng seotud uudishimu, pingega ja põnevusega. (Tuul, Ugaste, Välk 2009: 44-61)

Sotsiaalse arengu seisukohalt on oluline suhtlemine kaaslastega mängu kontekstis, mitte mäng ise. Mäng mitte ainult ei peegelda lapse juba omandatud sotsiaalseid oskusi, vaid selle käigus omandatakse ka uusi. (Niilo, Kikas 2008: 124)

Laps, kes pereringis on omandanud head sotsiaalsed oskused suudab need oskused üle kanda ka suhtlemisele eakaaslastega ning see loob omakorda hea aluse edasiseks sotsiaalseks õppimiseks. (Creasey, Jarvis, Berk 1998: 120-123)

Lapsevanemaid peetakse esmasteks ja kõige olulisemateks lapse arengu suunajateks, kuid võib väita, et lapse lasteaeda minekuga see roll muutub. Lasteaeda tülles hakkab laps kuulma erinevaid arvamusi enda kohta, seega laieneb sotsiaalsete suhete võrgustik ja avardub kujutus oma minast. See, kuidas lapsed tajuvad sotsiaalset maailma sõltub sotsiaalsest infost, mis neil on ja esitlemisvõimekusest. (Nugin 2005: 81)

Sõprade vahelistel suhetel on erinevalt mittesõprade suhetest neli kindlat omadust: vastastikus ja intiimsus, intensiivsem sotsiaalne tegevus, sagedasem probleemide lahendamine ja tõhusam ülesannete täitmine (Smith, Cowie, Blades 2008). Olemasolev sõpruskond seostub üldiselt positiivse sotsiaalse käitumisega. Sõpru omavaid lapsi aktsepteeritakse eakaaslaste poolt rohkem ja tõrjutakse vähem kui sõpradeta lapsi. Nad on koostöövalmimad, vähem agressiivsemad ja prosotsiaalsemad. Üheltpoolt on põhjus tõenäoliselt selles, et sõpru omavatel lastel on nii prosotsiaalsete käitumismudelite kui ka selle õppimiseks, kuidas end teistele meeldivaks teha, rohkem võimalusi, teistest küljest eeldab aga juba sõprussuhete loomine positiivseid sotsiaalseid oskusi (Sebanc 2003). Sotsiaalsetest oskustest ja eakaaslaste kollektiivi lülitumise edukusest sõltub lapse staatus rühmas. Kui lapse kohta tekkinud negatiivsed arvamused saavad grupis üldiseks, siis tema reputatsioon võib muutuda ennast kujundavaks. (Vinter 2005: 152-154)

Kasvukeskkonna all mõistetakse tingimisi ja välimist stiimulit, mis ümbritsevad ja mõjutavad indiviide. Kasvukeskkonda võib vaadelda füüsiliste, sotsiaalsete ja intellektuaalsete näitajate foonil.(Nugin 2007: 35)

R.H. Bradley ja BB.M. Caldwelli (1984) järgi hõlmab laste kodune kasvukeskkond otseselt kasvatuslikku käitumist (verbaalne interaktsioon vanema ja lapse vahel) ning kaudset kasvatuslikku käitumist (lapsevanema poolt loodud füüsiline keskkond kodus ja perekonna päevakava).

Mida rohkem paneme kasvukeskkonna kvaliteedile rõhku, seda enam suudame ka kasvukeskkonna kaudu lapse arengut toetada ja aidata. 3-5-aastased lapsed lahendavad uusi probleeme palju efektiivsemalt, kui nad on varem puutunud kokku analoogsete probleemide lahendamisega. Lapse kokkupuude erinevate nähtustega ja objektidega sõltub sellest, kas kasvukeskkond talle seda võimaldab. (Nugin 2007: 36)

Lastekaitsetöö põhiprintsiip on lapse toetamine pere toetamise kaudu. Seega on oluline pere tugevdamine, et lapsevanem tuleks toime igapäevaeluga, suudaks lapse eest hoolitseda, tagaks lapsele arenguks vajaliku kasvukeskkonna, annaks edasi ühiskonnas aktsepteeritud väärtusi ja norme, oskaks kasutada lapsele ettenähtud ressursse. (Tamm 2004: 25)

1.4. Lastega perede probleemid ja perede toetamise võimalused

Lastega perede lahendamist vajavaid probleeme on võimalik kokku võtta järgmiste suurte valdkondadena: sotsiaalne tõrjutus, pere-, töö- ja eraelu ühitamine; sooline võrdõiguslikkus ning perede toimetulek.

Sotsiaalne tõrjutus on nähtus, mida sotsiaaltöö peaks vähendama. Sotsiaalne tõrjutus teatavasti vastandub turvalisusele. Sotsiaalne tõrjutus on ka heaolu puudumine. Heaolu on seotud ressurssidega inimeste tarvete rahuldamiseks: majanduslik toimetulek, tervishoid, hariduse saamise võimalus. Kõige selle puudumine vähendab inimese võimalust osaleda ühiskonnas. Ta ei saa enam ise otsuseid teha ja valikuid langetada. Tekib lõhe tema ja teiste inimeste vahel (Kraav, Kõiv 2001). Sotsiaalne tõrjutus omakorda võib olla seotud mitmete riskitegurite ja sihtrühmadega, kes selle probleemiga igapäevaselt kokku puutuvad, nt perede vaesus, laste kasvamine ebasoodsates tingimustes, perede sotsiaalseid ja psühholoogilised toimetulekuraskused jmt.

Laste vaesus on Eestis tõsine probleem. Ligi viiendik lastest (18,6%) elas Statistikaameti andmetel Eestis 2010. aastal absoluutses vaesuses. 19,5% Eestimaal 0- 17aastastest lastest elas 2010. aastal allpool suhtelise vaesuse piiri. Vaesus kasvas just majanduskriisi aastatel, mil paljud kaotasid töö. Töötu pereliikmeka leibkondade kõrval on vaesusest enam ohustatud ühe vanemaga, lasterikkad ning hooldamist vajava pereliikmeka pered. (Kokkuvõtte lasteombutsmani ... 2012)

Tihti on olukord, kus last kasvatab vaid üks vanem. Ühe vanemaga pered ja nendes kasvavad lapsed kogevad võrreldes kahe vanemaga peredega sagedamini mitmesuguseid majanduslikke, sotsiaalseid ja psühholoogilisi toimetulekuraskusi. Nii Eestis kui mujal Euroopa riikides on näiteks laste vaesusrisk suurim just peredes, kus lapsed kasvavad ühe vanemaga. Samuti on last üksi kasvataval vanemal sageli keerulisem oma töö- ja pereelu kohustusi ühitada, kuna puudub võimalus neid teise vanemaga jagada. Ühe vanemaga perede toimetulek on ühiskonna arengu ja jätkusuutlikkuse seisukohalt oluline, kuna puudutab olulise osa laste heaolu ja elukvaliteeti. (Sinisaar, Tammpuu 2009)

Vaesuses kasvamine pärsib mitmel viisil laste arenguvõimalusi. Lisaks kehvadele olmeitingimustele ja kesisele toiduvalikule kaasnevad vaesusega veel mitmed muud laste arengut pärssivad probleemid, näiteks väsimus, pinged inimestevahelistes suhetes, riskikäitumine, haridustee katkemine, sõltuvusprobleemid jne. Samuti tuleb laste vaesusest rääkides alati silmas pidada ka vaesuse sotsiaalset poolt. Vaesusega kaasneb tihti laste sotsiaalne tõrjutus, samuti ilmajätetus erinevatest eakohastest tegevustest nagu huviharidus, sportimisvõimalused, kooliekskursioonid ja muud laste ühistegevused. (Kokkuvõtte lasteombutsmani ... 2012)

Paljud eelnevad probleemid tulenevad suuresti pere- ja tööelu ühildamise kesistest võimalustest seoses laste päevahoiuteenuse kättesaadavuse probleemidega. Senised uuringud on välja toonud peamise lastepäevahoiu probleemina pikki järjekordi lasteaedades (Statistikaamet 2004, Ainsaare jt. 2004). Mida väiksem laps, seda tõenäosemalt soovib ema olla kodus. Soovitakse olla oma lapse läheduses ja leitakse, et see on kõige parem lahendus. Kui lapse on juba üle aasta vana, siis tööle soovijate osakaal tõuseb oluliselt. Just sellel grupil on üheks peamiseks takistuseks edukaks tööturule sisenemiseks ja seal toimetulekuks piisav lastehoiuteenuste kättesaadavus. Alla kolme aastaste laste hoiuvõimalused on napid, seda eriti alla kahe aastaste laste puhul. (Unt, Krusell 2013)

Eelneva põhjal võib väita, et kuigi mõtteviis – ema on õnnelikum kodus, isa ülesanne on raha teenida - on kujundanud Eesti elu pika aja vältel, ei pruugi see tagada rahvastiku jätkusuutlikkust ja perede head elukvaliteeti. Kõrge arengutaseme ja kõrge sündimusega riikide kogemus näitab, et rahvastiku jätkusuutlikkust toetavad poliitikad, mis aitavad naisel osaleda võrdsemalt tööturul ning mehel osaleda võrdsemalt koduses elus. Nende poliitikate hulka kuuluvad: helde vanemapuhkus, lapsevanematele sobiv töökorraldus, lastehoiu ja muu hoolduskohustuse (eakad, puudega perekonnaliikmed) vähendamine, meeste osaluse soodustamine pere-elus, vanemliku harituse tõstmine. Eestis on rakendatud pikaajaline ja kõrge tasustamismääraga vanemahüvitis.

Järgmised olulised teemad Eesti jaoks on laste päevahoiu korraldamine, hoolduskoormuse jagamine perekonnas ja KOV/riigi abi hooldamise korraldamisel ning rahastamisel, meeste osaluse soodustamine pere-elus ning vanemliku harituse tõstmine (ehk vanemaharidus). (Perede elukvaliteedi ... 2013)

Sotsiaaltoetused peredele. Eesti peretoetuste eesmärk on hüvitada peredele osaliselt laste hooldamise, kasvatamise ja õppimisega seotud kulutused. Lastega perede toetamiseks on mitmeid võimalusi, neist kaks enam levinud võimalust on peretoetused ja maksusoodustused.

Peretoetuste liigid on järgmised: lapse sünnitoetus, lapsetoetus, lapsehooldustasu, üksikvanema lapse toetus, ajateenija lapse toetus, eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus, elluastumistoetus, lapsendamistoetus ning seitsme- ja enamalapselise pere vanema toetus. Riik maksab peretoetusi kõigile lastele kuni nende 16-aastaseks saamiseni. Kui laps õpib põhikoolis, gümnaasiumis või põhikooli baasil kutseõppeasutuses, siis on tal õigus saada peretoetusi kuni 19. eluaastani.

Tabel 1. Peretoetuste liigid (Allikas: Autori koostatud)

Toetuse liik	Toetuse suurus eurodes (kroonides)
Lapse sünnitoetus	320 (5000)

Lapsetoetus (makstakse lapse 16-aastaseks saamiseni või kui laps jätkab õpinguid, siis kuni 19-aastaseks saamiseni ning 19-aastaseks saamisel õppeaasta lõpuni)	
· esimesele ja teisele lapsele	19,18 (300)
· alates kolmandast lapsest	57,54 (900)
Lapsehooldustasu (ei maksta, kui vanemale makstakse vanemahüvitist); (suurused lapse kohta)	
· kuni 1-aastase lapse vanemale	44,78 (700)
· 1-3-aastase lapse vanemale	38,35 (600)
· 3-8-aastase lapse vanemale (makstakse, kui peres on lisaks kuni 3-aastaseid lapsi)	19,18 (300)
· 3-8-aastase lapse vanemale, kui peres on kolm või enam last (makstakse juhul, kui peres on vähemalt kolm üle 3-aastast lapsetoetust saavat last)	19,18 (300)
Üksikvanema lapse toetus (makstakse, kui lapse sünniaktis puudub kande isa kohta või see on tehtud ema ütluste alusel või kui teine vanem on tunnistanud tagaotsitavaks)	19,18 (300)
Ajateenija lapse toetus	47,94 (750)
Eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus	191,80 (3000)
Elluastumistoetus (makstakse lastekodus kasvanud, perekonnas hooldamisel või eestkostel olnud noortele iseseisva elu alustamisel)	383,60 (6000)
7- ja enamalapselise pere vanema toetus (makstakse pere, kus kasvab 7 või enam lapsetoetusele õigust omavat last, ühele vanemale kord kuus)	168,74 (2640)
Lapsendamistoetus (ühekordne)	320 (5000)

Sotsiaalteenused peredele. Peredel on võimalik taotleda erinevaid sotsiaalteenuseid või saada toetusi teenuste eest maksmiseks.

Päevakeskused on kohalike omavalitsuste või mittetulundusühingute poolt loodud keskused, kus pakutakse võimalust soodustingimustel avalikke teenuseid kasutada ja vaba aega veeta*. Laste päevakeskuste tegevuse eesmärgiks on toetada laste arengut ning pakkuda neile turvalist keskkonda vaba aja veetmiseks. Päevakeskus on kõige levinum kasutusel olev nimetus antud asutustele, kuid kasutatakse ka sotsiaalkeskuse või – maja, lastekeskuse vm nimetust. Kui päevakeskus on spetsialiseerunud kindlale sihtgrupile,

siis kajastub see vahel ka asutuse nimes - näiteks eakate või laste päevakeskus (Päevakeskused ... 2012)

Lapsehoiuteenus on lapsevanema töötamist, õppimist või toimetulekut toetav teenus, mille vältel tagab lapse hooldamise, arendamise ja turvalisuse lapsehoiuteenuse osutaja. (Medar, Medar 2007: 56)

Paljud lapsehoiuteenuse osutajad võimaldavad lapsevanematele selliseid hoiutingimusi, mida lasteaedades ei pakuta. Näiteks beebide hoidmine, tavapärasest tööajast erineval ajal hoidmine või personaalne lapsehoid. Võrreldes lasteaedadega on lapsehoiuteenuse puhul lapsevanemal suurem kohustus teenuse osutajaga lapsehoidmise tingimustes kokku leppida. Samuti on lapsevanemal lapsehoidja sobivuse hindamiseks õigus küsida lapsehoidja ettevalmistust ning töökogemust. Lapsehoiuteenus ei taga lapsele alusharidust.

Tugiisik. Üldjuhul on teenuse eesmärgiks inimese toimetuleku tagamine, kuid eesmärgiks võib olla ka lapse hooldamise ning lapsele turvalise ja toetava kasvukeskkonna tagamine. (Medar, Medar 2007: 242)

Lapse tugiisik abistab last arendavate tegevuste läbiviimisel, õpetab ja julgustab last igapäevaelus toime tulema, on vajadusel lapsele täiskasvanud saatjaks või abistab õppimisel, aitab vajadusel last suhtlemisel pereliikmetega või väljaspool kodu, õpetab last enda eest hoolitsema jms. Tugiisiku teenust saav laps elab oma kodus (sh asenduskodus) ning kohtub tugiisikuga regulaarselt nii oma kodus kui ka teistes kokkulepitud kohtades, alati lapsevanema teadmisel ja nõusolekul. (Medar, Medar 2007: 243)

Sotsiaalnõustamine on üks sotsiaalteenustest, mis on suunatud isikutele või perekondadele, kelle iseseisev toimetulek on psühholoogiliste, sotsiaalsete või majanduslike tegurite tagajärjel häirunud. Teenuse sihtrühmaks on üksikisik või grupp, kes vajab kõrvalist abi oma toimetuleku ning heaolu kindlustamiseks argielus. (Medar, Medar 2007: 238)

Sotsiaalnõustamise eesmärgiks on inimese iseseisva psühhosotsiaalse toimetulekuvõime kujundamine või taastamine ning vajadusel sotsiaalse keskkonna tingimuste hindamine.

Kokkuvõtvalt võib lastega perede probleemidena välja tuua sotsiaalse tõrjutuse, pere-, töö- ja eraelu keerulise ühitamise, soolise võrdõiguslikkuse ning perede toimetulekust

tingitud vaesuse riski. Lahendustena on olemas sotsiaalteenuste ja –toetuste süsteem, mis tagab perele parema hakkamasaamise antud probleemsituatsioonides. Perele pakutavad teenused on päevakeskused, lapsehoiuteenus, tugiisik, lapse tugiisik ja sotsiaalnõustamine. Toetustest võib kokkuvõtvalt välja tuua lapse sünnitoetuse, lapsetoetuse, lapsehooldustasu, üksikvanema lapse toetuse, ajateenija lapse toetuse, eestkostetava või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetuse, elluastumistoetuse, 7- ja enamalapselise pere vanema toetuse ja lapsendamistoetuse.

1.5. Alushariduse kontseptsioon ning õppe- ja kasvatustöö lasteaias

Eesti Vabariigis on koolieelne lasteasutus eelkõige haridusasutus (EV haridusseadus 1992). Eesti Vabariigi haridusseadus §2 (1) määratleb haridust kui „õppeprogrammidega ettenähtud teadmiste, oskuste, vilumuste, väärtuste ja käitumisnormide süsteemi, mida ühiskond tunnustab ning mille omandatust ta kontrollib”. Samas tuuakse ära hariduse tasemed Eestis, mille hulka kuulub ka alusharidus (§2 (5)1).

Alushariduse ülesandeks on luua eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis (EV haridusseadus §14). Samal ajal ei ole koolieelses lasteasutuses käimine kohustuslik, kuna „Alusharidus omandatakse põhiliselt kodus ning selle eest vastutavad vanemad või neid asendavad isikud. Perekondlikku kasvatust toetavad ja täiendavad koolieelsed lasteasutused” (EV haridusseadus §24 (1)). Neile koolieelikutele, kes ei käi koolieelses lasteasutuses, on koolide juurde moodustatud ettevalmistusrühmad vastavalt haridusministri 25. juuni 1999. a määrusele nr 37, mille kulud kaetakse kohaliku omavalitsuse eelarvest.

Erinevates allikates selgitatakse mõisteid „kasvatus”, „õpetus”, „haridus” kui sisult erinevaid mõisteid. Samas tõdevad mitmed teadlased, et need kolm mõistet omavahel vägagi seotud ning sageli ka samas tähenduses mõistetavad. Kasvatust defineeritakse kui täiskasvanu sihiteadlikku mõju avaldamist kasvavale inimesele eesmärgiga, et ta areneks kasvataja/ühiskonna/riigi soovitud suunas. Samas on haridus seotud inimese õpetamisega. Kuna õpetamine aitab inimesel areneda, siis mõistetakse kasvatusse all ka õpetamist (Kera, 2004: 24).

Koolieelse lasteasutuse seaduse järgi on alusharidus teadmiste, oskuste, vilumuste ja käitumisharjumiste kogum, mis loob eeldused edukaks edasijõudmiseks igapäevaelus ja koolis. See tähendab, et last tuleb õpetada ja arendada juba enne seda, kui ta kooli läheb. Koolieelsed lasteasutused ehk lasteaiad on soodus arengukeskkond kuhu iga laps oma vanemate soovil saab tulla, kus tema individuaalsust osatakse ära tunda ning tema arenguks sobivaid tingimusi luua. Selles osas on nõuded lasteaiatõpetajatele tänapäeval sama kõrged kui kooliõpetajale. (Häidkind 2007: 7)

Eesti Vabariigi haridusseaduse järgi on Eesti hariduse eesmärgiks:

- 1) luua soodsad tingimused isiksuse, perekonna, eesti rahvuse, samuti rahvusvähemuste ja Eesti ühiskonna majandus-, poliitilise ning kultuurielu ja loodushoiu arenguks maailma majanduse ja kultuuri kontekstis;
- 2) kujundada seadusi austavaid ja järgivaid inimesi;
- 3) luua igatüüpi eeldused pidevõppeks (Eesti Vabariigi haridusseadus §2 lg3).

Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava (2008) määrab alushariduse eesmärgid järgmiselt:

- 1) Õppe- ja kasvatustegevuse üldeesmärk on lapse mitmekülgne ja järjepidev areng kodu ja lasteasutuse koostöös.
- 2) Üldeesmärgist lähtuvalt toetab õppe- ja kasvatustegevus lapse kehalist, vaimset, sotsiaalset ja emotsionaalset arengut, mille tulemusel kujuneb lapsel terviklik ja positiivne minapilt, ümbritseva keskkonna mõistmine, eetiline käitumine ning algatusvõime, esmased tööharjumused, kehaline aktiivsus ja arusaam tervise hoidmise tähtsusest ning arenevad mängu-, õpi-, sotsiaalsed ja enesekohased oskused.

Eelõpetuse õppekava alused annavad võimalusi kohaliku omavalitsuse, lasteasutuse ja lapsega arvestamiseks, kuid nende aluste kohaselt on eelkõige tähtis lapse positiivse minapildi ja terve enesetunde tugevdamine, positiivsete õppimiskogemuste pakkumine, suhtlemise võimaldamine teiste inimestega, samuti laste kogemusmaailma avardamine uuega. (Hujala 2004: 16) Siiski on demokraatlikes ühiskondades riigi poliitikatest kõrgemal demokraatlikud õigused ning nendest lähtutakse ka hariduse vallas. Näiteks näeb

Lapse õiguste Konventsioon (1989) §14 (1) ette: „Riigid kui osapooled respektavad lapse õigust mõtte, südametunnistuse ja usuvabadusele”.

„Kasvatus on eesmärgistatud, normeeritud, strateegiline. Postmodernistid väidavad, et kasvatus on võimusuhte tulem ning toodab omakorda uusi võimusuhteid”, märgib Kuurme (2003: 146). Vastukaaluks varasemale rangete reeglitega ja õpetajakeskselt õpetamiselt on tänaseks üle mindud lapsekesksetele õpetamismeetoditele, kus eelõpetus tugineb eelpedagoogikale ning „võtab aluseks lapseõlve erilise tunnistamise“. Eelõpetust võib ka käsitleda kui kogu õpetust, mis toimub enne koolikohustuse algust. Vanusest sõltumata on eelõpetuse keskseks ideeks lapse kasvamise ja õpetamise toetamine (Hujala, 2004: 22).

Eestis on õpikäsitus seadusega määratud järgmiselt (Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava §5): Õppimine on elukestev protsess, mille tulemusel toimuvad muutused käitumises, teadmistes, hoiakutes, oskustes jms ning nendevahelistes seostes. Laps õpib matkimise, vaatlemise, uurimise, katsetamise, suhtlemise, mängu, harjutamise jms kaudu. Õppe- ja kasvatusgevuse kavandamisel ja läbiviimisel arvestatakse laste eripära: võimeid, keelelist ja kultuurilist tausta, vanust, sugu, terviseseisundit jms. Pedagoogid on laste arengu suunajad ning arengut toetava keskkonna loojad. Laps on õppe- ja kasvatusgevuses aktiivne osaleja ning tunneb rõõmu tegutsemisest. Last kaasatakse tegevuste kavandamisse, suunatakse tegema valikuid ning tehtut analüüsima. Õppides kujunevad lapsel uued teadmised ja tekivad seosed olemasolevate ja uute teadmiste vahel. (Arendi 2006)

Lasteaia õppe- ja kasvatusgevuse üldeesmärk on toetada laste kehalist, vaimset ja sotsiaalset, sealhulgas kõlbelist ja esteetilist arengut, et kujuneksid eeldused igapäevaeluga toimetulekuks ja koolis õppimiseks. Koolieelsed lasteasutused tegutsevad selles suunas, et igal lapsel oleks juba enne kooliiga võimetele vastavat arendavat tegevust. (Häidkind 2007: 8-9)

Õpetaja tegevus lapse argitoimetustest arusaamise suurendajana ja analüüsijana on olnud ning on edaspidigi eesmärgistatud lasteaiakasvatuse tuumaks. Uuemate õppimisteooriate kohaselt õpivad lapsed kõige tõhusamalt just argistes olukordades: eriti siis, kui õpitav on neile tähtis. (Hujala 2004: 20-21)

Laste põhitegevuseks lasteaias on mäng, mille kaudu omandatakse kõike uut. Lasteaias on muusikatunnid, kunstitunnid, tehakse teatrit ja mängitakse mängu. (Hiimäe, Kivisaar 2011: 135)

1.6. Sotsiaalpedagoogi tööülesanded töös laste ja peredega

Eesti entsüklopeedia defineerib sotsiaalpedagoogikat kui kooli kasvatustööd täiendavat koolivälist kultuurharidustööd ja kui abivajajat arendavat, kasvatavat, taastavat, hüvitavat, õpetavat, juhendavat jms. tegevust, mis aitab inimesel sotsiaalselt rahuldaval tasemel ühiskonnas elada (Eesti Entsüklopeedia 1995: 608).

Sotsiaalpedagoog-nõustaja 23.09. - 24.09.2010 toimunud seminaril toodi rühmaarutelude kokkuvõttena spetsialistide poolt välja järgmised seisukohad (Sotsiaalpedagoog-nõustaja ... 2013):

- Sotsiaalpedagoogi roll on lapse arengu seisukohalt pere toimetuleku toetamine, lapse OMA MINA toetamine. Sotsiaalpedagoogilise töö eesmärgiks on aidata perel avastada ressursse lähivõrgustikust ning vajadusel laiendada võrgustikutööd ja organiseerides erineva valdkonna spetsialistide vahelist koostööd. Olla nii suhtekorraldaja, lepitaja kui õige teeotsa kättenäitaja.
- Sotsiaalpedagoog viib läbi individuaal ja perenõustamisi, kaasab nõustamisprotsessi psühholoogi või eripedagoogi. Vajadusel suunab (soovitab vanematele) lapse täiendavatele uuringutele erialaspetsialistide juurde, on juhtumikorraldajaks.
- Sotsiaalpedagoog on spetsialist kes näeb tervikut st last omas keskkonnas, perekonnas, märkab inimese ja keskkonna vahelisi probleeme, tunnetab inimese valmisolekut abi vastu võtta.

Üks keskne mõiste sotsiaalpedagoogikas on **jõustamine** (*empowerment*). Jõustamine on põhiliselt see, millest räägib see vanasõna, mis ütleb, et ära anna mulle kala, vaid õpeta mind õngitsema. Jõustamine tähendab, et abivajajas tuleb tekitada soov iseennast edasi arendada ja aidata. (Aavik 2012: 7)

Eelnevat kokku võttes võib öelda, et sotsiaalpedagoogi peamine ülesanne seisneb töös perede ja lastega ning töö põhimõtteks on õpetada lapsi ise toime tulema ja koostöös perega oma eeldusi ära kasutama.

Sotsiaalpedagoogi konkreetseid tööülesandeid võib kirjeldada järgmiselt (Sotsiaalpedagoogi ametijuhend 2013):

- selgitada klassijuhatajate ning aineõpetajate kaudu välja probleemsed lapsed ja pered;
- selgitada välja koostöös klassijuhatajate ja aineõpetajatega riskigruppi kuuluvad, erivajadusega õpilased (käitumisprobleemid, mitterahuldavad õpitulemused, vaeususest tingitud sotsiaalsed probleemid, isiksuslikud probleemid, tervise probleemid, koolist puudumine, perekondlikud probleemid);
- nõustada probleemidega lapsi ning nende vanemaid ja leida probleemile optimaalne lahend;
- võimaldada erivajadustega õpilastele isiksuse arengut toetavaid tegevusi ja õppimisvõimalusi (koolivälised toetusgrupid, huvigrupid, tugiisikud jne.);
- teha tihedat koostööd kooli personali ja piirkonna lastekaitsetöötajaga, noorsoopolitseiga, raviasutustega ning noorsootöö institutsioonidega. Vajadusel suunata laps koolivälise spetsialisti juurde ja kirjutada kaaskirju;
- varieerida rehabiliteerivaid meetodeid vastavalt vajadusele, kasutades nii individuaal - kui rühmatööd; juhtumi analüüsi; vaatlust; vestlust; nõustamist; tugiõpilaste abi;
- teavitada nii õpilasi, lapsevanemaid kui pedagooge sotsiaaltöö teenuse võimalusest koolis. Korraldada koolipersonalile teabepäevi aktuaalsetel temadel. Kutsuda vajadusel lektoriteks oma ala spetsialiste;
- anda juhtkonnale regulaarselt aru päevakorralistest probleemidest ning tehtud tööst. Kord veerandis teha ettekande õppenõukogus;
- edastada klassijuhatajalt saadud informatsiooni kooskõlastatult kooli juhtkonnaga lapse elukohajärgse sotsiaalhoolekande osakonna lastekaitsetöötajale;
- jälgida alaealiste komisjonide otsuse täitmise tulemuslikkust ja teavitada kooli juhtkonda ja vastavat komisjoni koheselt, kui ei ole märgata õpilase käitumises toimunud muudatusi;

- rakendada koolis preventiivabinõusid: sotsiaalsete toimetulekuoskuste õpetus, uimasti-, tubaka- ja alkoholikasutamise ennetus koolis, probleemkäitumise ja koolivägivalla ennetamine koolis – loengud, treeningud klassijuhatajatundides.
- tegeleda koolikohustuse mittetäitjatega.

Koolisotsiaalpedagoog rakendab oma kutseoskusi ja teadmisi igale õpilasele või grupile nende eripärasest lähtuvalt. Koolisotsiaalpedagoogi töös on olulisel kohal eetiliste põhimõtete ja konfidentsiaalsuse nõuete järgimine. On leitud, et kõige täpsem lapse tulevase akadeemilise edu ennustaja pole mitte sotsiaalmajanduslik staatus, vaid see, kas pere on võimeline (Aavik 2012: 23):

- looma keskkonna, mis soodustab õppimist;
- vältima kõrgeid (aga mitte ebarealistlikke) ootusi oma laste õpingute ja tuleviku kohta;
- olema kaasatud oma laste haridusse lasteaias, koolis ja kogukonnas ehk siis osalema kooli pakutud üritustes, pakkuma ise end appi jne. Kasvõi saatjaks teatrikäigul, ekskursioonil – kus iganes.

Lasteaias, kus laste probleemid ei ole veel nii spetsiifilised, seisneb sotsiaalpedagoogika lastele nn baasi loomises edaspidiseks toimetulekuks. See tähendab lastele sotsiaalsete oskuste õpetamist, neist hoolimist, kui keegi teine neist ei hooli. See tähendab ka lapsevanematega suhtlemist ja selle läbi nende kasvatamist, nõustamist, õpetamist, kasvõi otsest abistamist. (Aavik 2012: 103)

1.7. Sotsiaalpedagoogi töömeetodid töös eelkooliealiste laste ja nende peredega

Sotsiaalpedagoog kasutab oma töös eelkooliealiste laste ja nende peredega mitmeid erinevaid töömeetodeid. Peale tavapärase õpetamise ja kasvatamise on sotsiaalpedagoogi töös olulisel kohal ka nõustamine, juhtumikorraldus ja võrgustikutöö.

Nõustamise all mõeldakse eelkõige järgmisi tööülesandeid (Nõustamisteenuste kirjeldused 2013):

- Uuringute läbiviimine laste sotsiaalsete probleemide väljaselgitamiseks.

- Lastevanemate ja haridusasutuste töötajate nõustamine laste sotsiaalsete probleemide valdkonnas.
- Haridusasutuste nõustamine asutusteväliste kontaktide leidmisel, koostöövõrgustike loomisel.
- Pedagoogide nõustamine lapsele käitumise tugikava koostamisel.
- Kommunikatsioonistrateegiate arendamine, mis liidavad peresid, toetavad kohalikke algatusi, rakendavad lapsi loovalt.
- Erineva valdkonna spetsialistide vahelise koostöö organiseerimine.
- Vajadusel lapse suunamine täiendavatele uuringutele erialaspetsialistide juurde.
- Osalemine koostöövõrgustike töös

Juhtumikorraldus on oma põhiolemuselt teenuste osutamise ja koordineerimise protsess, mille eesmärk on tagada kliendile individualiseeritud abi, mis lõppkokkuvõttes tooks kaasa ressursside efektiivsema kasutamise (Weil ja Karls 1985). Vajaduse juhtumikorralduse järgi on tinginud mittetäielik teenuste võrk, kus teatud teenused ei ole kõiki- dele klientidele kättesaadavad või puuduvad täiesti. (Kii 2006: 10)

Kuigi juhtumikorralduse olulisim võtmesõna on abi koordineerimine, saab juhtumikorraldust kui protsessi kõige paremini määratleda selle eesmärkide kaudu. Need eesmärgid on järgmised: 1) tagada kliendi juurdepääs abile, vähendades administratiivseid takistusi; 2) siduda klient erinevate teenuste pakkujatega; 3) toetada teenuste järjepidevust; 4) koondada vastutus ühele võtmetöötajale ehk juhtumikorraldajale; 5) tõsta abisüsteemi efektiivsust, tagades, et teenuseid osutatakse õigel ajal ja vajalikus mahus (Intagliata 1982). Juhtumikorraldust kasutab sotsiaalpedagoog lasteasutuses töös laste ja peredega, kus on perel tekkinud olulisi toimetulekuraskusi seoses erivajadustega, sotsiaalsete ja/või majanduslike probleemidega.

Juhtumikorralduse töömeetod on sageli seotud võrgustikutööga, kus juhtumite lahendamise kaasatakse nii inimeste sotsiaalset võrgustikku kui juhtumiga seotud spetsialistide.

Sotsiaalvõrgustiku mõiste hõlmab nii isikuid kui nende vahelisi kontakte. J. C. Mitchelsi kohaselt on sotsiaalvõrgustik grupile tüüpiline kontaktide mudel, mille omadused aitavad seletada gruppi kuuluvate indiviidide käitumist.

Võrgustikutöö mõistet võib defineerida kui sotsiaaltöö meetodi, mille idee on lähivõrgustiku (primaarse võrgustiku) kokkuvõtmine kliendi sotsiaalseks ja praktiliseks toetamiseks peamiselt töös laste, noorte ja peredega ning kriisitöös. (Klefbeck, Ogden 2001: 74) Võrgustikutöö on koostöö, millest võtavad osa abivajaja/abistatava sotsiaal- ja ametnike võrgustik. Kui abivajaja ise oma probleemi ei taju, on ta abistatav. Võrgustiku eesmärk on lahendada abivajaja argielu probleeme (Korp, Rääk 2004: 10).

Lapse ümber on nii primaarne võrgustik, mis koosneb vanematest, vendadest-õdedest, sugulastest, naabritest ja sõpradest; kui ka sekundaarne võrgustik, mille liikmeteks on professionaalid. (Klefbeck, Ogden 2001: 75)

Sotsiaalvõrgustik kujutab endast sotsiaalseid suhteid, mis ümbritsevad inimest argielus ja on vajalikud igapäevase eluga toimetulekuks. Läbi aegade on inimeste elus olulisel kohal olnud omaksed ja lähedased, kes on nende probleemid ära kuulanud ja võimalikke soovitusi jaganud või lahendusi pakkunud. Nii on iga sotsiaalvõrgustiku sees omakorda väiksemad võrgustikud. Sotsiaalvõrgustik kujutab endast niisuguseid vastastikuseid suhteid, mille kaudu üksikisik säilitab oma sotsiaalse identiteedi. Abivajaja probleeme püütakse näha tema sotsiaalvõrgustiku taustal, see tähendab, et olemasolevate sotsiaalsete suhete kaudu toetavad abivajajat tema otsustes pere, sugulased ja sõbrad (Korp, Rääk 2004: 10).

Sotsiaalvõrgustik pakub lapsele ja vanematele nii sotsiaalset tuge kui ka kontrolli ning olenevalt perekonna vajadusest võib see olla praktiline või emotsionaalne. (Medar 2006: 53)

Ametnike võrgustikku kuuluvad eri ametiasutusi esindavad isikud, kes oma ametipositsiooni tõttu on vastastikku seotud kliendi probleemi(de) lahendamise, st neil on teavet ja ressursse ja nad teevad koostööd kliendi probleemi(de) lahendamise nimel. (Korp, Rääk 2004: 13)

2. UURIMUS SOTSIAALPEDAGOOGI AMETIKOHA VAJALIKKUSEST KURESSAARE LASTEAEDADES

Peatükis antakse ülevaade uurimiseesmärgist, uurimisküsimustest, metoodikast, uurimistöö etappidest ja valimist. Kajastatakse ka autori poolt läbiviidud uurimuse analüüsi ja tulemusi.

2.1. Uurimisprobleemi seade, uurimiseesmärk ja -küsimused

Lastel ja peredel on tänapäeval mitmeid probleeme, millega nad igapäevaelus kokku puutuvad ning mis võivad mõjutada nii laste kui perede toimimisvõimet. Samas on loodud mitmeid toetussüsteeme, sh sotsiaalteenused ja -toetused abivajajatele ning võimalus paitada oma laps lasteaeda. Kui perel on probleemid, mida ei suudeta lahendada, siis võib laps sotsiaalpedagoogi õigeaegse märkamiseta ja adekvaatse sekkumiseta sattuda raskusse nii oma bioloogilises, motoorses kui ka psühholoogilises arengus ja perekond ei suuda üksi ja abita lapse toetamisega hakkama saada. Eeltoodust lähtudes on käesoleva töö uurimisprobleemiks lasteaia sotsiaalpedagoogi töö analüüsimine ja sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkuse väljaselgitamine Kuressaare lasteaedades.

Diplomitöö eesmärgiks on välja selgitada lasteaiapedagoogide arvamusi sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkuse kohta Kuressaare lasteaedades, sh sotsiaalpedagoogi tegevusvaldkondi lasteaias, põhilisi sotsiaalpedagoogi pädevusse kuuluvaid tööülesandeid, lasteaia praegust töökorraldust probleemsete laste ja nende peredega ning vajalikkust võrgustikutöö tegemise järele, lasteaiapedagoogide suhtumist sotsiaalpedagoogi kui spetsialisti ja nende ootusi sotsiaalpedagoogidele.

Uurimiseesmärgist lähtudes on töös tõstatatud järgmised uurimisküsimused:

- Millised on lasteaiaõpetajate arvates sotsiaalpedagoogi tegevusvaldkonnad ja konkreetsed tööülesanded lasteaias?
- Kuidas toimib lasteaia praegune võrgustikutöö probleemsete laste ja nende pere-dega?
- Millised on lasteaiaõpetajate ootused sotsiaalpedagoogile ja hinnang sotsiaalpe-dagoogi vajalikkusele Kuressaare lasteaedades?
- Milline on lasteaiaõpetaja nägemus lasteaias esinevatest probleemidest?

Uurimuse kaudu soovitakse selgitada välja sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkus Ku-ressaare lasteaedades.

2.2. Uurimismetoodika, uurimuse läbiviimine ja valim

Uurimus on läbi viidud kvalitatiivse uurimusena, kasutades andmete kogumiseks poolstruktureeritud süvaintervjuusid.

Autor otsustas kvalitatiivse uurimismeetodi kasuks, kuna kvalitatiivse uuringu juurde kuulub tõlgenduslik, naturalistlik lähenemine maailmale, st nähtusi uuritakse nende loo-mulikus keskkonnas ning püütakse ilminguid mõtestada või tõlgendada nende tähenduste kaudu, mida inimesed neile annavad. Kvalitatiivse uuringu läbiviija läheb sageli uuringus osalejate koju või töökohale, et näha indiviidi või paika iseloomustavaid detaile ja osale-jate tegelikku kogemusse sisse elada ning luua uuritavatega tihe ja usalduslik kontakt (Denzin, Lincoln 2000: 3).

Andmete kogumiseks on valitud poolstruktureeritud süvaintervjuu, kuna see meetod või-maldab intervjuu käigus esitada täiendavaid lisaküsimusi, mis muudavad saadavad and-med täpsemaks ja usaldusväärsemaks. Intervjuud viidi läbi individuaalselt, kuna interv-jueeritavad on üksteisega tööalastes suhetes ja arvamuse avaldamine oleks võinud teki-tada probleeme või moonutada öeldu tõepärasust. Lasteaiapedagoogidega viidi läbi 18 intervjuud, mis olid kokku lepitud telefoni teel. Intervjuu küsimused on käesoleva töö autori poolt spetsiaalselt antud uurimuse jaoks koostatud ning esitatud lisa 1.

Intervjuud on läbi viidud töövälisel ajal lasteaia ruumides. Kogu intervjuu ajal häirivaid faktoreid ei esinenud, intervjuud katkestada ei tulnud ja intervjuu pikkus oli 30-45 minutit.

Intervjuu läbiviimiseks kasutati diktofoni, mille kasutamisest lasteaiaõpetajat eelnevalt informeeriti. Intervjuu viidi läbi anonüümselt ning salvestisi ei ole esitatud töö lisana. Intervjuude toimumise aeg oli 7. mai- 25. mai 2012.

Kogutud andmed analüüsiti uurimisküsimustel baseeruvate teemade kaupa ristjuhtumi meetodil ehk koondati sama teemaga seotud informatsioon ühe teema alla kokku. Analüüsi osas on intervjuudest pärit kaldkirjas (*Italic*) tsitaadid esitatud vahelduvalt autori-poolsete tõlgendustega.

Uurimus viidi läbi kolmes etapis ajavahemikul 06.02. 2012- 01.05.2013

- Uurimuse planeerimine: kirjanduse läbitöötamine, uurimuse plaani koostamine.
- Uurimuse teostamine: valimite koostamine, küsimustike koostamine, intervjuude kokku leppimine, teostamine ja andmete analüüs.
- Uurimustulemuste tõlgendamine ja esitamine.

Intervjuud viidi läbi 6 Kuressaare lasteaia 4-7 –aastaste laste rühmade õpetajatega, igast lasteaiaast 3 küsitletavat. Kõik pedagoogid, keda intervjueriti olid pikaajaliste kogemustega spetsialistid (tabel 2).

Tabel 2. Lasteaiaõpetajate liigitus lasteaias töötatud aja alusel (Allikas: Autori koostatud).

Jrk nr.	Lasteaias töötatud aeg	Õpetajate arv
1.	4-10	4
2.	11-20	5
3.	21-30	7
4.	31-40	2

Vanem lasteaiaaste valiti sellepärast, et õpetajatel on selleks ajaks olnud antud rühma lastega mitmeaastane kogemus ja probleemsed kohad on paremini esile tulnud. Igast vanuseastmest vastas üks juhusliku valimi meetodil valituks osutunud pedagoog, st üks õpetaja 4-5 – aastaste laste rühmast, üks 5-6 – aastaste ja vastavalt üks 6-7 – aastaste laste rühmast.

2.3. Andmete analüüs

Antud peatükis esitatakse töö autori poolt läbiviidud uurimuse tulemused. Peatükis analüüsitakse sotsiaalpedagoogi vajalikkust ja tööülesandeid lasteaiaõpetajate pilgu läbi. Kursiivis on välja toodud tsitaadid intervjuudest, mis on esitatud vaheldumisi autoripoolsete tõlgendustega. Konfidentsiaalsuse tagamiseks kasutatakse respondentide nummerdamist (1-18).

2.3.1. Lasteaiaõpetajate arvamused sotsiaalpedagoogi tegevusvaldkonna ja konkreetsete tööülesannete kohta lasteaias

Autor uuris lasteaiaõpetajatelt, millised tööülesanded oleksid sotsiaalpedagoogil lasteaias, kui suure osa sotsiaalpedagoogi tööajast võiks võtta töö probleemse lapsega, mis suurusjärgus oleks lapsevanemaga töötamise osakaal ning mil viisil võiks toimida lasteaiaõpetajate ja sotsiaalpedagoogi koostöö.

Sotsiaalpedagoogi tööülesanded lasteaias. Mitmed respondendid pakkusid, et sotsiaalpedagoogi põhilisteks ülesanneteks oleks lasteaiaõpetaja ära kuulamine, abistaja koostöös lastevanematega, nõustaja peredele, kus on kasvamas probleemsed lapsed.

„Mina arvan, et sotsiaalpedagoog võiks eelkõige aidata õpetajal ja lapsevanemal koos töötada. Näiteks, kui mul Peeter on rühmas probleeme, siis sotsiaalpedagoog kuulaks minu mure ära, võtaks ühendust lapsevanemaga ja korraldaks kokkusaamise või kohtumise, kus siis saaksime kolmepoolselt asja arutada“ (Respondent 4)

„Üldiselt võiks sotsiaalpedagoog nõustada probleemse lapsega peresid. Vahel lapsevanemad tulevad minult küsima, et näe, laps ei kuula sõna ja käitub nii ja nii, et kuhu oleks mõistlik pöörduda. Selleks olekski vaja sotsiaalpedagoogi, kes siis oleks pädev õige spetsialisti valikul aitama.“ (Respondent 10)

Suur osa vastajatest pidas väga oluliseks õpetaja igakülgset nõustamist. Samuti mainisid enamus respondente ära erivajadustega lastega tegelemist.

„Kõige olulisem oleks, et ma saaksin vajadusel kuskilt nõu küsida. Tänapäeval on niipalju erinevaid hädasi, et õpetajana ma kõigele ise lahendust ei oskagi kohe leida“ (Respondent 1)

„Meil rühmas on ATH sündroomiga poiss, vot temaga võiks küll keegi eraldi tegeleda“ (Respondent 16)

Paar respondenti arvasid, et sotsiaalpedagoog peaks põhiliselt uurima perekondade tausta ja hindama laste kodust olukorda.

„No, ta võiks perekondade tausta uurida, kodusid külastada, sest selge on see ju, et probleemid saavad alguse kodust ja laps on kodu peegel. Meil oleks ka kergem lapsest aru saada, kui me teame, et tal näiteks isa töötab välismaal või üldse, igasugused asjad mõjutavad lapse käitumist“ (Respondent 6)

„Kodust tuleb laps vahel lasteaeda, tuju on halb, suhelda kaaslastega ei taha, vanem saadab lapse kiiresti uksest sisse, selline mulje jääb, nagu tahaks lapsest võimalikult kiiresti lahti saada. Sotsiaalpedagoog peaks olema kursis laste kodudega, kuna meil pole eriti aega ja õigust ise neid uurida“ (Respondent 12)

Üks vastanutest mainis ära, et sotsiaalpedagoogi töö võiks kõigele muule lisaks olla ka erinevate infopäevade korraldamine ja loengute pidamine, samuti erinevate lektorite kutsumine. Samuti võiks sotsiaalpedagoog anda ülevaateid lasteaias esinevatest probleemidest ja olukordadest.

„Tegelikult ma tahaks, et keegi organiseeriks infopäevi või mõne õppepäeva sel teemal. See võiks vabalt olla sotsiaalpedagoogi ülesandeks“ (Respondent 2)

Veel märgiti ära usaldussuhete loomist lapsevanematega ja laste käitumise analüüsimist ning olukordade valutuma lahendamise pakkumist.

„Üldiselt oleks vaja kedagi, kes tunduks lapsevanemale pigem neutraalsena, ehk siis ei oleks tema lapse otsene kasvataja igapäevaselt. Siis saaks lapsevanemaga võib olla vabamalt jutu peale, meie suhtes on tihti probleemse lapse vanemad kohe sündaval seisukohal.“ (Respondent 7)

Probleemse lapsega töötamise osakaal. Üle poole vastajatest arvas, et lapsega töötamise osakaal oleks sotsiaalpedagoogi töös väga suur. See võtaks enamuse vastajate arvamuse kohaselt vähemalt 75 % tema ajast.

„Ma arvan, et enamuse ajast oleks teda vaja ikkagi lastega töös, no üle poole kindlasti, vast 75 % umbes.“ (Respondent 15)

Kaks vastajat arvasid, et kuna põhiline töö jääb ikkagi õpetaja kanda, siis sotsiaalpedagoogi osakaal oleks lapsega töötamisel suhteliselt väike.

„Ma pakun, et tegelikult on ju lastega töö ikkagi õpetaja rida ja ta aitaks ainult siis, kui õpetaja enam tõesti hakkama ei saa. Samas õpetaja ju peab ikkagi alati hakkama saama, kust neid sotsiaalpedagooge praegu võtta on siin, ikka saame ise hakkama.“ (Respondent 13)

Mõned respondendid vastasid, et sotsiaalpedagoogi töö osakaal lastega oleneb laste arvust ja probleemide sügavusest.

„ Mul on olnud näiteks selline rühm, kus ei olnudki ühtegi probleemset last, täiesti lust oli töötada. Samas eelmine aasta lõpetas ikka päris kirju seltskond, seal oleks sotsiaalpedagoogi ikka hädasti vaja olnud“ (Respondent 2)

Töötamine lapsevanemaga. Enamus respondentidest arvas, et töö osakaal lapsevanemaga sõltub eelkõige probleemsete perede arvust. Samas pakuti, et lapsevanemal peaks olema ka ise võimalik pöörduda sotsiaalpedagoogi poole, ilma lasteaiapäetajat kaasamata.

Lasteaiapedagoogi ja sotsiaalpedagoogi koostöö. Koostöö toimiks vormis, märkame koos probleemi ja koos lahendame. Lasteaiapedagoog küsib ise abi suuremate probleemide puhul ja toimuksid sotsiaalpedagoogi ja õpetaja vahelised arutelud probleemi lahendamise osas. Samuti arvati, et sotsiaalpedagoog võiks käia rühmas lapsi vaatlemas,

et saada parem ülevaade ja seeläbi paremini abistada. Tutvuks lastega erinevates situatsioonides. Töö põhimõttena pakuti välja, et õpetaja näeb ja tunneb rühmas ära lapsed, kes abi vajavad ja koos sotsiaalpedagoogiga pannakse paika edasine tööplaan. Selgitatakse välja, kas on vaja kaasata vanemad, kas tegeleda lapsega järjepidevalt või aeg-ajalt, kas otsida abi majaväliselt. Koos töötaksid välja probleemsetele lastele individuaalsed arengukavad. Sotsiaalpedagoog oleks põhiline suhtleja lapsevanematega ja osaleks ka arenguestlustel. Kokkuvõtvalt lasteaiaõpetaja teavitab probleemse lapse või pere olemasolust rühmas ja sotsiaalpedagoog tagab abinõud.

„Mina, kes ma olen igapäevaselt nende lastega koos näen nende probleeme ja tean nende iseloomu. Kui tunnen, et asi hakkab üle pea kasvama, siis pöörduks sots. pedagoogi poole ja tema siis võtaks selle lapsega tegelemise üle. Mina oleksin siis ainult lapsele õpetaja rollis, muu sotsiaalsega tegeleks spetsialist.“ (Respondent 2)

„Ma arvan, et sotsiaalpedagoog võiks rühmas tööd ja lapsi jälgida. Vahel oleks ka lihtsalt mõne lapse puhul sellest abi, kui keegi võõram on kohal.“ (Respondent 8)

„Mul on väga raske lapsevanemaga tema lapsest rääkida, kuna vanem annab end harva näole ja siis on palju segajaid. Hea oleks kui sotsiaalpedagoog saaks siis selle ise ära teha. Et mina lähen ja kurdan muret ja tema siis räägib sellest vanemale. Samuti võiks ta olla arenguestlustel, kuna ta on ikkagi oma ala spetsialist ja teda võetakse ehk paremini kuulda, kui oleks lapsega vaja kuhugi psühholoogile või mujale pöörduda“ (Respondent 14)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et sotsiaalpedagoogi põhilisteks ülesanneteks oleks pedagoogide arvamuse kohaselt lasteaiaõpetaja ära kuulamine, abistaja koostöös lastevanematega, nõustaja peredele, kus on kasvamas probleemsed lapsed, vajadusel töö erivajadustega lastega, perekondade tausta uurimine ja laste koduse olukorra hindamine, laste käitumise analüüsimine ja lahenduste pakkumine. Leiti ka, et sotsiaalpedagoogi ülesandeks oleks erinevate infopäevade korraldamine ja loengute pidamine, samuti erinevate lektorite kutsumine. Suurema osa tööst hõlmaks töö lastega. Sotsiaalpedagoogi ja lasteaiaõpetaja koostööna leitakse lapsele parimad võimalused abi saamiseks probleemide lahendamiseks.

2.3.2. Lasteaiapoolne võrgustikutöö probleemsete laste ja nende peredega

Peatükis kirjeldatakse lapse probleemse käitumise põhjuseid ja situatsioone, milles selline käitumine avaldub, samuti seda, kuidas pedagoogid probleemsituatsioone väldivad ja konflikte lahendavad. Selgitatakse välja, kas rühmas on tõrjutud lapsi, meetodid tõrjutuse vähendamiseks ja parimad viisid laste kohanemise soodustamiseks rühmas. Vaadeldakse, milline on rühmas mitteaktsepteeritud käitumine ja mis vahendeid kasutavad õpetajad laste mõjutamiseks.

Probleemse lapse käitumise põhjused. Õpetajate nägemusel on lapse probleemse käitumise põhjuseks tihti keerulised peresuhted, üksikvanemaga pered, kasuvanemad või ka tänapäeval üha enam trendiks saav välismaal töötav isa. Suurel määral mõjutavad lapse käitumist ka kodused arengut mittesoodustavad tingimused nagu turvalisuse puudumine, alkoholism peres või elementaarse hoolitsuse puudumine. Märgiti ka ära, et osade lapsevanemate nõ kasvatustiil on probleemsete laste tekkimise suureks põhjuseks.

„Uuringud on näidanud, et osa kasvatustiile nõ toodab probleemseid lapsi“ (Respondent 11)

Ühe põhjusena toodi ka välja vanemate suhtumine lapse probleemsesse käitumisse. Palju on vanemaid, kes eiravad või ei taha endale tunnistada, et nende lapsega on suuremal või väiksemal määral lasteaias muresid.

„Kui vanemad ei taha endale tunnistada, et nende pisike kukununu võib kuidagi kellelegi jalaga kõhtu lüüa näiteks.“ (Respondent 1)

*„Pole harv kuulda, et mis te räägite – minu laps on kodus küll väga viisakas ja sõnakuu-
lelik.“ (Respondent 6)*

Lapse kalduvus hüperaktiivsusele ja muud erivajadused on viimasel ajal järjest enam esinevad põhjused lapse probleemse käitumise puhul, samuti erinevad arengulised iseärasused.

Laps hakkab sobimatult käituma ka trotsist, suurenenud tähelepanuvajadusest või soovist domineerida ja liider olla.

„Üks laps ütlebki tihti, et mulle täna see tegevus ei meeldi ja ma ei teegi.“ (Respondent 8)

Mõnel juhul võib probleemse käitumise taga olla ka fakt, et lapsele ei ole reegleid piisavalt tutvustatud või kodus on piirid paika panemata. Samuti tekib konflikt, kui kodu ja lasteaia elementaarsed käitumisnormid suuresti erinevad. Lapse käitumine oleneb oluliselt sellest, kuidas vanemad ja teised pereliikmed omavahel käituvad.

„Raske on midagi lapselt nõuda, kui laps on tulnud nõ vabakasvatusega kodust, kus tal reegleid polegi.“ (Respondent 14)

Ära märkimist leidis ka sagedane lapsega reisimine või elukohtade vahetus, millest tulevalt lapsel ei teki kuskil sidemeid ja turvatunnet. Mainiti ka tehnikaajastut ehk arvuti ja teler on lapsehoidjaks.

Situatsioonid, milles laste probleemne käitumine avaldub. Pingelised situatsioonid on üheks probleemse käitumise põhiliseks avaldumisviisiks. Olenevalt lapse psüühikast on pingetaluvus erinev ja mõnele süütuna tunduv olukord on teisele väljakannatamatu. Enamuses tekib käitumises puudujääk juhul, kui laps ei saa oma tahtmist, kui ta on lihtsalt päevast väsinud.

„Päeva lõpuks on mõni laps nii väsinud, et ei anna endale enam aru, mida ta teeb.“ (Respondent 16)

Laste omavahelised suhted on tihti närvikava proovikiviks. Tuleb ette nii vaimset kui füüsilist vägivalda, vajadus end maksma panna või lihtsalt tähelepanu saada.

Pereprobleemide tekkimisel on lapse käitumine ka enamasti teistsugune. Laps on stressis, murelik, liialt kurb, agressiivne, tujutu, ärev.

„Üks laps tuli ükskord lasteaeda, muidu täiesti rahulik, viisakas, kena laps, kui siis oli äkki nii viha täis, et kui keegi julges midagi mainida, hakkas kohe märatsema. Uuris siis vanematelt õhtul, et mis toimunud on ometi ja tuli välja, et vanemad lahutavad, suhted ammu sassis, aga nüüd teatati lapsele ka lõplik otsus. Raske.“ (Respondent 7)

Paaril korral toodi välja põhjusena, et laps on harjunud olema võistlustel esimene, mängudes võitja ja teistpidises situatsioonis hakkab lihtsalt hüsteeritsema. Samuti on probleeme oma tegude tagajärgede eest vastutamine ehk vabandamine ja andeks palumine.

Mitmel korral märgiti ka magama minemist, mis mõnel lapsel väljendub jonnina ja trotsi hoogudena. Samuti väljasõidud või ka lihtsalt jalutuskäigud panevad proovile lapse kohanemisvõime ja sõnakuulekuse ning reeglite tundmise. Tihti lasteaiaterritooriumil tavalises olukorras käituv laps on väljaspool aeda kui ära vahetatud.

„Tänav lausa tõmbab lapsi jooksma, ju on see vabaduse tunne, pole aeda ümber. Aga mina pean nad ju õhtul tervena koju tagasi saatma, nii et üks keelamine ja kamandamine on selle rühmaga jalutuskäigul käimine“ (Respondent 10)

Enamus õpetajaid mainis ka, et hommikul lasteaeda tulek on mõne lapse jaoks läbi lasteaiaaja raske ja tullakse kas nuttes, paha tujuga või lihtsalt jonnides. Teine hulk lapsi on selliseid, kes ei taha õhtul lasteaiast koju minna.

Kasvatajapoolne probleemsituatsioonide vältimine. Probleemsituatsiooni vältimiseks on vajalik probleemi märgata juba eos ja sellega koheselt tegutseda. Olenevalt probleemi põhjusest kasutatakse erinevaid lähenemisviise. Igale lapsele püütakse läheneda individuaalselt, vastavat lapse iseloomule ja teda mõjutavatele võtetele.

„Lähened lapsele individuaalselt.“ (Respondent 5)

„Iga lapse puhul peab teadma, mis temale mõjub ja seda mõjutamisvõtet kasutan siis.“ (Respondent 9)

Tihti on olukordi, kus probleem tekib kahe konkreetse lapse vahel, siis on mõistlik neid suunata teistele tegevustele või neid probleeme ennetada. Leiti, et tulemuslik on lastega erinevate situatsioonide läbi mängimine ja läbi arutamine, koos lahenduste otsimine.

„ Suurematega arutame probleemide põhjuseid ja püüame koos lahendusi leida.“ (Respondent 11)

Palju toodi välja ka laste üldist tundmaõppimist ja nende jälgimist erinevates situatsioonides ja tegevustes. See aitab saada aru, millisel lapsel, mis olukorras võib ette tulla probleemset käitumist ja siis seda ennetada. Samuti on kasutusel tähelepanu mujale juhtimise meetod ja muude tegevuste või mängude pakkumine. Kasutatakse ka rühmas mängimiseks erinevaid situatsioonimänge. Peale probleemsituatsiooni toimumist arutatakse lastega toimunut ja räägitakse see lahti. Kuulatakse laste arvamusi ja ettepanekuid antud situatsiooni paremaks lahendamiseks tulevikus.

„Kui meil toimub mingi olukord, no näiteks löömine, siis võtan lapsed kokku, ka need, kes ei osalenud ja koos arutame, mis toimud ja kuidas oleks saanud löömist vältida.“
(Respondent 7)

„Arutame lastega koos nähtud olukorra üle, vahel teeme ka lihtsalt välja mõeldud olukordade nõ analüüsi.“ (Respondent 12)

Toodi välja ka õpetajapoolse rahu säilitamine kui üks suund konfliktsituatsiooni ära hoidmiseks. Samuti mainiti, et lapsele tuleks pigem pöörata vähem tähelepanu ja rühmas mitte luua pingelisi olukordi.

„See probleem tuleb vahel sellest, et vaja kellelegi ära teha ja õpetajale silma paista, seega, kui lapsele vähem tähelepanu anda, siis ka probleemsituatsioone tuleb vähem ette.“ (Respondent 1)

Mõned korrad leiti, et kui hoida laps enda lähedal ja talle individuaalselt uute tegevuste ja olukordade tekkimist selgitada, aitab vältida probleemide teket.

„Meil aitab see, et hoian lapse ligi ja annan talle teistest varem käsu näiteks käsi pesema minna või siis pigem suunan ta viimasena pesema, et tal oleks aega harjuda uue tegevuse tulekuga.“ (Respondent 3)

Märgiti ära ka kasvukeskkonna rutiinsust ja lihtsalt lapse rahustamist, kui on näha, et lapse närvisüsteem hakkab väsima ja probleemid tekkima.

„Vahel võtan lihtsalt lapse sülle, et ta saaks rahuneda.“ (Respondent 10)

Oluline on ka koostöö lapsevanemaga, kuna tema tunneb oma last kõige paremini. Probleemide vältimiseks on vajalik arutada lapsevanemaga lapse iseloomu ja koduse käitumise tagamaid ja võimalusel välja selgitada, millest üks või teine probleem on tekkinud.

„Koostöö lapsevanemaga on märksõna.“ (Respondent 9)

Korra toodi ka välja õpetajapoolne isiklik eeskuju.

Konfliktide lahendamine. Juba tekkinud konflikti lahendamisel toodi välja mitmeid erinevaid mooduseid. Enamuses intervjuudes kõlas, et lapsega vesteldakse alguses individuaalselt ja samas võetakse tekkinud olukord ka rühma lastega üldiselt läbi. Arutatakse, mis juhtus, miks juhtus, kuidas oleks mõistlik lahendada ja tulevikus ka probleemi ära hoida. Kuulatakse lapse tundeid ja mõtteid seoses kuuldu või nähtuga.

„Esmalt arutame individuaalselt lapsega, siis olenevalt olukorrast teeme ka rühmas üldise arutelu.“ (Respondent 13)

Ära märgiti lahendusena ka lapsele valikuvõimaluse andmist. Pakutakse välja 2 valikuvarianti, mis annab lapsele mõista, et ta on oma otsuse peremees ja keegi teda ei käsuta. Välja toodi ka tähelepanu kõrvale juhtimine ja uue tegevuse pakkumine, samuti kavaluse või mõne olukorda sobiva nipi rakendamist.

„Leiame sobiva nipi või kavaluse, saab vahel ilma jonnita hakkama.“ (Respondent 6)

Kasutusel on ka „aja mahavõtmise“ taktika, kus laps pannakse kuhugile kindlaks määratud paika teatud ajaks rahunema. Hiljem oodatakse lapselt vabandamist ja seletatakse veel üle, miks ja mille eest laps karistust kandis. Kaasatakse ka lapsevanem ja püütakse luua ühtsed reeglid nii kodus kui lasteaias, et soodustada lapse paremat kohanemist elu üldiste hea tava seadustega.

„Meil on nõ paha lapse tool, kus laps istub oma aja ära ja asi toimib, seal ta rahuneb maha ja närvid ka puhkavad.“ (Respondent 7)

„Osades olukordades oleme lapsevanemaga rääkinud, võimalusel kodus ka samad reeglid soovitanud paika panna, kui meil, kuid tihti lapsevanemad ei ole koostööaltid ja eitaavad probleemi.“ (Respondent 15)

Üldiselt võib öelda, et olulisel kohal on lapsega rääkimine ja tema õpetamine erinevates situatsioonides toime tulema ja iseseisvalt lahendust leidma.

Kasutatavad meetodid lapse kohandamiseks rühmas. Lapse kohanemine rühmas on oluline osa lapse eluks ettevalmistamisel. See võib jätta jälje kogu eluks, kui ta ei suuda ise kohaneda ja teda ka ei aidata omaks võtta rühmas. Siin on õpetajatel suur roll, kuna kõik lapsed on pärit erinevatest kodudest ja igal ühel omad tõekspidamised ja erisused.

Välja toodi erinevate mängude ja ühistegemiste osa aitamaks lapsel paremini rühmas kaaslastega sõbraks saada. Püüd luua turvalist ja sõbralikku õhkkonda on väga oluline.

„Läbi mängu ja ühiste ettevõtmiste.“ (Respondent 1)

Kasutatakse huvipakkuvaid ja eakohaseid näitemänge, rollimänge, grupitööd. Oluline on, et lapsed saaksid kõik kõigiga suhelda ja tekiks ühtne tervik. Osad inimesed, nii ka lapsed, on paremad ja avatumad suhtlejad kui teised, kuid läbi mängulise tegevuse saavad ka vaiksemad end väljendada.

Toimuvad ka ühised vestlusringid, kus antakse kõigile sõna ja igal lapsel on võimalus oma arvamust avaldada. Suunatakse lapsi üksteisega mängima ja soovitatakse mängukaaslaste või ühismänge, kus kõik rühma lapsed saaksid osaleda.

„Aktiivsemaid suhtlejaid on hea suunata, soovitame neile mängu ja siis ka mängukaaslaste ehk siis seda kas siis uut last või pisut vaiksemat, aremat last. Enamasti on ikka nii, et kui neid kutsutakse, siis nad lähevad mängu küll, aga ise ei julge end pakkuma minna.“ (Respondent 8)

Kui on probleemse lapse puhul tegemist pigem liiga aktiivse ja seltskondliku lapsega, siis kohandab last paremini teistega ja keskkonnaga rutiin ja turvalisus. Samuti on enamuses rühmades paigas kindlad reeglid, mida laps saab pidevalt jälgida ja mida tuleb kõigil ühiselt järgida.

Kasutatakse ka laste paarideks jagamist ja neile siis erinevaid kooslahendamist nõudvaid ülesandeid jagades. Paare saab vahetada ja nii saavad kõik lapsed kõigiga suhelda ja koos töötada ning tekivad sõbrad või sõprusringkonnad.

„Me kasutame ühtsuse saavutamiseks paaritööd või grupitööd, siis saavad kõik lapsed üksteisega individuaalselt suhelda ja paremini tuttavaks saada.“ (Respondent 11)

Vähemtähtsaks ei peeta ka oskust last kuulata ja olla lapse jaoks alati avatud. Palju tuleb ette olukordi, kus kohandamist vajav laps on oma intelligentsi ja maailmapildi poolest teistest eakaaslastest ees ja ta lihtsalt tunneb end lasteaias üksikuna, tal on igav. Sellisel juhul on tal tihti soov õpetajaga maailmaasju arutada.

„Meil on üks laps, kellel lugemine ammu selge, loeb juba teaduskirjandust kodus ja huvitub üldse igasugu teaduslikest teemadest. Ta ei leia eakaaslastega lihtsalt ühist keelt, teised kargavad ringi ja mängivad niisama, kui tema tahaks juba kosmoseehitusest rääkida. Vot siis olengi mina tema kuulaja.“ (Respondent 2)

Probleemse lapse staatus ja tõrjutud laste olemasolu rühmas. Uurimusest selgus, et probleemsed lapsed jagunevad kaheks: ühed on populaarsed lapsed, kes on head suhtlejad ja kellele alati kuuletatakse ning keda püütakse järgida. Teised on arad, kohanemisraskustega või muul viisil antisotsiaalsed tüüpi lapsed, keda on kerge endast välja ajada, kellele on huvitav norida või kes lihtsalt käitunud mõnes olukorras erinevalt tavapärasest eakaaslase käitumisest.

„Nii liider kui kiusatav, sõltuvalt lapse probleemsest.“ (Respondent 6)

„Meie rühmas on lapsed jagunenud väikestesse gruppidesse. Kaks probleemset tüdrukut on küll oma gruppides kahjuks liidrid.“ (Respondent 11)

Liidri tüüpi laste probleemsus seisneb enamasti nende negatiivse eeskuju andmises. Tihti on tugeva iseloomuga, julged, populaarsed lapsed agressiivse käitumise ja ebasobiva sõnavaraga. Nende eeskuju ja natuur on aga väga kergelt nakkavad ja rühma teised lapsed matkivad neid kiiresti. Seda tüüpi laps võib vallandada rühmas kergelt vägivaldalaadne, kuna tal on lihtsalt mõnel päeval paha tuju. Samuti võivad tema välja öeldud seisukohad kas mõne lapse, tegevuse või olukorra suhtes anda pikaajalisi mõjutusi üldisele rühma sisekliimale.

„Pigem on probleemsed liidri tüüpi lapsed, kelle suust kuuldu on enamusele teistele kui puhas kuld.“ (Respondent 5)

„Mõni on selline, et ärgitab sõpru ka mõnda last solvama ja narrima ja enamasti on selles nii veenev, et sõbrad võtavad vedu“ (Respondent 12)

Teine kontingent probleemseid lapsi on tõrjutud, kellega ei taheta mängida, kes alatasa on kiusamise ohvrid, kes lihtsalt ei oska kaaslastega kontakti otsida või on muul viisil tavapärasest erinevad. Nende lastega on vaja teha individuaalset tööd, kuid tihti agressiivsed lapsed saavad pigem õpetaja tähelepanu ja aja endale, kuna nende tegevus häirib kogu rühma ja on tunduvalt nähtavamalt rühmas esindatud. Tõrjutud ja muul viisil tagasihoidlik laps on lihtsalt vaikselt ja ootab oma aega või jääb üldse märkamatuks.

„Meil on tavaliselt negatiivsete liidritega nii palju tegemist, et tõrjutud laps jääb ikka oma aega ootama.“ (Respondent 5)

Eraldi grupp on veel erivajadusega lapsed, kelle probleemid tulevad tema puudest. Kui on tavarühmas näiteks autistlik laps, siis tema vajaks enda kõrvale individuaalset tugiisikut, kuid kohati seda ei võimaldata. Sellisel lapsel on tavarühma tempoga raske sammu pidada ja tahes tahtmata muutub ta tõrjutuks, kuna tema sotsiaalne tase ei ole ülejäänud eakaaslastega ühtne.

„Meie rühmas on autistlik laps, omas maailmas on, teised ei saa temast aru ja samas temal on raske ka teistega sammu pidada.“ (Respondent 11)

Sama lugu on füüsilise erivajadusega lapse puhul tavarühmas. Selline laps vajab rohkem abi tavapärase eneseteenindamise juures, tal on teatud olukorrad raskendatud. Ta on juba väliselt teistest erinev ja sellest tingituna tihti ka rühmas tõrjutud. Lastele selgitatakse juba maast madalast, et inimesi on erinevaid, kuid kui keegi avastab, et selle erinevuse kallal on põnev nalja visata, siis tihti satub selline laps kiusamise ohvriks.

„Meil on füüsilise puudega laps, kes käib teistest teist moodi, nõ grupi liider korra ütles, et ta on nagu part ja nüüd lapsed ei taha teda omaks võtta, olgugi, et me püüame läheneda mänguliselt, rõhutame ta häid omadusi jne, aga kahju.“ (Respondent 2)

Tõrjutud laste olemasolu rühmades oli seinast sein. Mõne respondendi väitel oli nende rühmas kuni 5 tõrjutud last, kes on ühel või teisel viisil tembeldatud mitte sobivaks mängukaaslasteks. Nende hulgas on nii erivajadusega lapsi kui ka lihtsalt teise ja natuke erilise

või eakaaslastega võrreldes täiskasvanulikuma maailmavaatega lapsi. Mõne lapse puhul on raske täiskasvanuna mõista, miks ta rühmakaaslastega läbi ei saa, miks teda mängu ei võeta ja nii juba mitu aastat.

„Meil on selles rühmas 4-5 sellist last, kes ongi omaette ja nad ei mängi ka ise koos, ongi ainult õpetajaga või üksi oma asjadega.“ (Respondent 7)

„Need lapsed tundub meil, et on lihtsalt juba konkreetsete huvidega ja eakaaslased nende mõtteid ja juttu ei mõista, kuna see on nii spetsiifiline mõne asja osas, et õpetajanagi ei ole kohati selliseid teadmisi.“ (Respondent 10)

Suurem osa vastanutest märkis siiski, et selliseid tõrjutud lapsi on rühmas 1-2, mitte rohkem. Olenevalt päevast küll tekib olukordi, et ühe või teise lapsega otsustatakse, et täna ei mängita, kuid süstemaatiliseks tõrjumiseks seda siiski nimetada ei ole kohane.

„No 1-2 ikka üldiselt on, vahel rohkem ka, kuid ikka jah 1 või 2 mul praegu tuleb ette.“ (Respondent 6)

Esines ka paar rühma, kus õpetaja nägemuse põhjal tõrjutud lapsi ei esine. Erinevatel päevadel on erinevad mänguseltskonnad ja aeg ajalt tõrjutakse nii üht kui teist, ka liidreid, kuid täielikult tõrjutud lapsi ei esine.

„Meie praeguses rühmas õnneks tõrjutuid ei ole, samas ei ole ka väga liidriks pürgijaid, võib olla sellest ka selline pigem ühtne rühm.“ (Respondent 14)

Õpetaja meetodid tõrjutuse vähendamiseks rühmas. Respondentide põhiliseks tõrjutuse vähendamise meetodiks on lastele tõrjutud rühmakaaslase olukorra seletamine, esmalt tema tõrjumise põhjuste välja selgitamine ja tema positiivsete külgede välja toomine. Tihti on lapse tõrjumise põhjuseks kaaslaste oskamatus temaga kontakti võtta ja leitakse, et kergem on ignoreerida, kui lahendust leida.

„Kui ma näen, et mõnda last ei taheta mängu võtta, siis üritan laste käest uurida, et mis põhjusel selline otsus.“ (Respondent 7)

Leiti, et koostegemine ja ühiste mängude või grupitööde organiseerimine on väga tulemuslik, kuna see annab lastele võimaluse kõigiga kontakti võtta ja suhelda. Arg laps on

vahel suures kollektiivis pigem tahaplaanile hoidev, kuid näiteks paaritöös julgeb end avada ja seeläbi endale sõpru leida.

Olulisena mainiti ka ära tõrjutud lapse tunnustamist ja tema positiivsete omaduste välja toomist. Leiti, et õpetaja saab kiitmise ja esile tõstmisega lapse mainet teiste silmis positiivsemaks muuta ja seeläbi laste arvamus tõrjutust paraneb.

*„Ma olen üritanud last palju kiita ja teistele eeskujuks tuua, mõnel juhul on sellest abi.“
(Respondent 13)*

Olulisel hulgal märgiti ka ära, et õpetaja roll lapse seltskonda sulandamisel ja suhtlemise alustamise abistamisel on väga suur. Osad lapsed ei oska ise kaaslastega esimesena kontakti otsida ja kui teised ka temaga seltsima ei kipu võib laps jääda eraklikuks. Õpetaja saab lastevahelist suhtlust juhtida ja sel viisil lapsi koos tegutsema ja mängima suunata.

„Aitan kontakti võtta ja tutvust sõlmida, tutvustan lapsi üksteisele, otsin nendele ühiseid suhtlusteemasid jne.“ (Respondent 1)

Leiti ka, et oluline tõrjutuse meetod on täiskasvanu eeskuju. Õpetaja on oma olekuga ja käitumisega avatud ning leiab iga lapse jaoks aega, üritab suhelda kõigiga ja leida lastes positiivseid külgi. Samas ei tekita lapse tekkinud probleemid laialdast teemat vaid üritab probleemi lapsega omavahel ja teistele märkamatuks ära lahendada.

„Meil on nõ püksipissija rühmas, kes aegajalt magades alla laseb. Kui juhtub siis juhtub, teistele märkamatuks vahetame püksid ära ja korras, ei räägi valju häälega kogu rühma ees juhtunust.“ (Respondent 5)

Tõrjutud lapsega tegelemiseks jääv aeg on rühmati erinev. Oleneb suurel määral ka laste arvust rühmas ja tõrjutuse probleemidest. Kui on rühmas erivajadusega laps, siis temaga tegelemiseks läheb vaja rohkem aega ning vajalik oleks individuaalne tugiisik. Kui on rühmas palju probleemseid lapsi, kes pigem on tõrjuja rollis, siis suurel määral läheb kogu tähelepanu nende korrale kutsumiseks. Tõrjutud lapse probleemid tulevad tihti kodust või muudest iseärasustest, mille juurteni õpetaja tihti tunneb, et ei ole kompetentne jõudma. Respondendid leidsid ühtselt, et nende ülesanne on tegeleda tõrjutuse nähtava vormiga ja

tagajärgedega, kuid probleemi põhjustega tegelemiseks ei ole aega ega oskusi ja selleks oleks vajalik spetsialisti abi.

„Me tegeleme tõrjutuse vähendamisega lasteaias mõistes jah, kuid kust probleem alguse saab, selle leidmiseks ei ole mul ausalt öeldes oskusi ja no aega on ikka rühmas päevakava kõrvalt vähe ka.“ (Respondent 8)

„Tegelikult mina tunnen isiklikult küll, et ma vajaksin spetsialisti abi, kuna üks asi on see, et üritan last rühmas sulandada ja aitan mängima, kuid teine asi on välja selgitada, miks ühe või teiselaadne probleeme tekitav käitumine on tekkinud.“ (Respondent 14)

Õpetaja mõjutusvahendid ja mitteaktsepteeritud käitumine rühmas. Leiti, et mõjutusvahendite kasutamine sõltud suuresti olukorrast ja lapse iseloomust, kuid üldiselt on parimaks mõjutusvahendiks õpetaja enda rahulik käitumine. Arvati, et kui õpetaja säilitab rahu, siis laps on tasakaalukam ja kuulekam ning reageerib olukorrale positiivsemalt. Toodi välja ka lapsele valikute andmine, mis annab lapsele signaali, et laps on ise oma otsuste peremees.

„Annan olenevalt olukorrast lapsele 2 valikuvõimalust.“ (Respondent 9)

Olulisel kohal on ka rühmas kehtestatud reeglite pidev nõudmine. Reeglid on kõigil rühma lastel selged ja ka kirjalikult seinal olemas. Laps saab aru, et kui ta reegleid rikub, siis järgneb karistus.

„Kui meil on reeglid, siis nõuan kogu aeg neist kinni pidamist, siin peab olema järjekindel.“ (Respondent 1)

Mitmel korral märgiti ka ära lapsega saavutatavad kokkulepped. Lepitakse kokku edaspidise parema käitumise osas ja rõhutatakse, et kokkulepped on täitmiseks.

„Lepime lapsega kokku, et enam ei tee ja tuletame seda kokkulepet edaspidi uuesti meelde, kui kipub ununema.“ (Respondent 7)

Märgiti ära ka tunnustamine ja kiitus kui mõjutusvahend. Positiivse tähelepanu andmine lapsele mõjutab last edaspidi ka toimima nii, et ta saaks oma teo eest kiita. Leiti, et pahasid lapsi ei ole olemas, kuid osad ei oska muul viisil, kui pahandust tehes, tähelepanu otsida.

„ Minu taktika on, et kiita tuleb, ise ka ju tahaks ikka pigem präänikut kui piitsa. “ (Respondent12)

Rahulik ja rutiinne õhkkond hoiavad lapse närvisüsteemi tasakaalukana ja probleeme tekitab vähem. Piisaval hulgal huvipakkuvaid tegevusi juhib mõtted probleemsest käitumisest eemale ja mõjub kogu rühma sisekliimale rahustavalt. Leiti, et tuleb pakkuda lastele piisavalt vaheldusrikkaid ülesandeid ja töö tempot hoida piisavalt kiirena, et ei tekiks igavusest kiuslikke mõtteid.

„Leian lastele erinevaid huvitavaid tegevusi, et nende mõtted pahandustest eemal hoida. “ (Respondent 1)

Oluliseks mõjutusvahendiks on ka lastega erinevate situatsioonide läbimängimine, arutlemine toimunu üle ja nõu pidamine, kuidas saaks paremini ja teisiti ühte või teist asja lahendada. Tähtis on last kuulata, tema mõtteid arvestada ja lasta lapsel kaasa mõelda.

Mitteaktsepteeritavateks käitumisteks rühmas mainiti haiget tegemine nii füüsiliselt kui vaimselt; tänitamine, õiendamine, lärmamine, jooksmine. Käitumine ei tohi olla teist last ärritav, segav, alistav, halvustav. Lubatud ei ole teise peale kaebamine ja mängu mittevõtmine.

„Kaebamist me ei luba. “ (Respondent 9)

„Me ei löö, me ei lärma, me ei jookse. “ (Respondent 5)

Mainiti ka rumalate sõnade kasutamist, kadetsemist ja teistele mänguasjade mittelubamist või ära võtmist. Toodi välja ka hammustamine, asjadega loopimine, tõukamine, teistega mittearvestamine, vastu vaidlemine ja kehtestatud reeglite eiramine.

Üldiselt leiti, et mitteaktsepteeritav käitumine on käitumine, mis häirib või seab ohtu nii rühmakaaslaste kui ka lapse enda heaolu ja füüsilise tervise.

Vajadus võrgustikutöö järele. Segadust tekitav oli küsimus praegu toimiva võrgustikutöö kohta. Selgus, et õpetajal ei olegi võimalust kuhugi pöörduda ja ainus võimalus on lapsevanemaga lapse olukorda arutada, kuid tihti ei ole lapsevanem koostööaldis või eirab

muul viisil probleemi. Oldi üksmeelselt arvamusel, et toimiva võrgustikutöö tekkimiseks oleks sotsiaalpedagoogi olemasolu äärmiselt vajalik.

„Ei olegi kuhugi pöörduda, peab ise hakkama saama, aga tegelikult oleks spetsialisti nõu ikka vaja küll.“ (Respondent 1)

Kokkuvõtvalt võib öelda, et õpetajate nägemusel on lapse probleemse käitumise põhjuseks tihti keerulised peresuhted, üksikvanemaga pered, kasuvanemad või ka tänapäeval üha enam trendiks saav välismaal töötav isa. Kuna toimivat võrgustikutööd küsitletud lasteaedades ei ole, siis õpetajad tunnevad end probleemide lahendamisel ebakindlalt. Tekkinud olukordi küll lahendatakse pedagoogiliselt, kuid alati sellest ei piisa ja tihti näpib suures rühmas aega individuaalseks tööks.

2.3.3. Lasteaiaõpetajate ootused sotsiaalpedagoogile ja sotsiaalpedagoogi vajalikkus õpetajate arvates

Sotsiaalpedagoogi soovitatav tööaeg lasteaias. Suurem enamus respondente leidis, et sotsiaalpedagoog peaks olema lasteaias tööl igapäevaselt, kuna sellisel juhul oleks tal parem võimalus probleemse lapse jälgimiseks ja järeluste tegemiseks. Samuti kergendaks see lapsevanematega kontakteerumist ja nende nõustamist.

„Oleks kergem leida aega mil lapsevanem saab nõustamisele tulla, kuna enamus vanemad on tööl, seega aeg piiratud.“ (Respondent 11)

Leiti, et igapäevane majas olek on oluline, kuna rühmi on palju ja tõenäoliselt probleeme esineb igas rühmas.

„Rühmi on meil palju ja kuuldavasti on igas ikka 1 või mitu sotsiaalpedagoogi valdkonna tegelast.“ (Respondent 6)

Toodi välja, et ühte last peaks järjepidevalt jälgima vähemalt nädala, et mingeid kokkuvõtteid ja tähelepanekuid teha. Seejärel on vajalik olukord lahendada ja kaasata õiged spetsialistid. Igapäevane majas viibimine oleks seega oluline. Märgiti, et igapäevane majas viibimine on oluline, kuna probleemi tekkimisel tuleks kiirelt reageerida ja kui abi ei ole kohe võtta, siis probleem võib süveneda.

„Probleeme ei saa ette planeerida ega tagantjärgi parandada.“ (Respondent 4)

Suur osa õpetajatest tõi välja sotsiaalpedagoogi ühe töö osana ka individuaalse töö lastega, mida on vajalik teha igapäevaselt, küll mitte samas rühmas, kuid samas lasteaias vastavalt vajadusele. Igapäevane majas viibimine parandaks oluliselt sotsiaalpedagoogi töö tõhusust ja efektiivsust. Kui on lasteaias erivajadusega või käitumishäiretega lapsi, siis oleks nendega vajalik tegeleda igapäevaselt mingi aja.

Ühel korral mainiti ära, et sotsiaalpedagoog võiks olla lausa igapäevaselt igas rühmas tugiisikuna.

„Miks ka mitte lausa igas rühmas, kuid paraku jääb see vist unistuseks.“ (Respondent 10)

Viiel korral olid respondendid arvamusel, et sotsiaalpedagoogi kohalolu lasteaias oleks piisav mõnel päeval nädalas. Leiti, et spetsialist võiks olemas olla vastavalt vajadusele ja pigem kanda endas tugiisiku rolli. Enamus ajast saavad rühmades õpetajad iseseisvalt hakkama, kuid kui tekib mõni keeruline probleem või on väga raske käitumisega laps rühmas, siis oleks hea kellegagi nõu pidada.

„Mõni päev nädalas võiks olla küll inimene, kellega nõu saaks pidada, kui vaja.“ (Respondent 6)

„Mulle tundub, et meie lasteaias ei ole töömaht nii suur, et igapäevaselt vaja oleks, nii et korra või paar nädalas oleks piisav ma arvan.“ (Respondent 15)

Ühel korral leidis vastanu, et umbes korra kuus oleks sotsiaalpedagoogi visiit lasteaeda õigustatud, kuid ta võiks olla kättesaadav alati telefoni teel või muul viisil konsulteerimiseks.

„Meie lasteaeda võiks ta külastada reaalselt üks kord kuus, kuid mingi helistamise võimalus võiks tegelikult olla igapäevaselt, kui vajadus tekib.“ (Respondent 3)

Sotsiaalpedagoogilt oodatav abi. Uurimuses osalenud õpetajate arvamusel kohaselt võiks sotsiaalpedagoog lasteaias rühmades täita tugiisiku ülesannet. Sel ajal kui õpetajad tegelevad tavapärase rühmategevustega, on probleemsed lapsed tihti need, kes ei jõua

tempole järele või segavad teisi ning õpetaja peab tihti planeeritud tegevuse katkestama, et neid korrale kutsuda. Sotsiaalpedagoogi olemasolul oleks tema see, kes probleemse lapsega sel ajal tegeleks, teda tegevuse juures püsida aitaks või vajadusel rühmast välja viiks, et ülejäänud lapsed saaksid ettenähtud ülesandeid täita.

„Tugiisikuna oleks teda igapäevaselt paari lapse kõrvale hädasti vaja.“ (Respondent 6)

Lisaks tugiisiku rollile, toodi mitmeid kordi välja ka sotsiaalpedagoogi kui nõustaja roll. Olles probleemi kaardistanud oleks sotsiaalpedagoog see, kes annaks õpetajatele ja ka lapsevanematele vajadusel juhiseid ja nõu, kuulaks neid ja aitaks kaasa mõelda, kuidas lapse olukorda paremaks muuta ja kuidas jätkata rühma tavapärasest tööd kaasates ka probleemset last.

„Nõustamist, kui on selge, millised on probleemse käitumise tagamaad.“ (Respondent 10)

Samuti oli olulisel kohal sotsiaalpedagoog, kui õpetaja ja pere suhtluse koordinaator. Tihti on olukordi, kus õpetaja lapsevanemat ei näe või viimasel on pidevalt kiire ja probleemidest rääkimiseks lihtsalt aega ei jagu. Pole harvad ka olukorrad, kus laps tuuakse hommikul lasteaia koridori ja vanem kiirustab ise tööle. Õhtul lapsele järele tulles on õpetajal teised lapsed vaja valvata ja samas ka palju teisi lapsevanemaid, kelle kuuldes ei ole sobilik hakata delikaatseid probleeme arutama. Sotsiaalpedagoog saaks vajadusel leida nii lapsevanemale kui ka õpetajale sobiva aja, mil lapse olukorrast rääkida.

„Perega ei ole üldse kontakti, vahel ei näe nädalaid lapsevanemat, laps tuuakse ainult koridori ja õhtul ka haaratakse nõ lennult kaasa uuesti. Oleks vaja kedagi, kes organiseeriks kohtumise ja samas aitaks ka ise nõu ja jõuga kaasa.“ (Respondent 1)

Sotsiaalpedagoog omab ka vastavaid teadmisi probleemsete peredega toime tulemiseks. Tal on olemas oskused leida õiged spetsialistid, kes abi vajavat pere suudavad aidata, sest tihti tulevad probleemsed lapsed ühel või teisel viisil toimetulematutest peredest.

Õpetajad, kelle rühmas on erivajadusega lapsi, ootavad, et sotsiaalpedagoog annaks neile näpunäiteid ja nõu, kuidas neid lapsi paremini aidata ja nende puudest tulenevaid erisusi mõista.

„Erivajadustega lapsega on ikka raske, kuna mina olen nõuka aja haridusega ja tegelikult meile ei ole nendega töötamisest ühtki õpetust jagatud. Väga vajaks kedagi, kellelt ühes või teises olukorras nõu küsida.“ (Respondent 8)

Paljud vastanud ootavad ka, et sotsiaalpedagoogil oleks aega lapsega teha individuaalset tööd, õpetajal suure laste arvuga rühmas seda igapäevaselt ei ole. Samuti leiti, et sotsiaalpedagoog kui kõrvaltvaataja oskaks märgata õpetajatöö selliseid aspekte, mida õpetaja ise võib olla ei näe. Üldiselt leidsid kõik, et oleks vaja ühte inimest, kelle poole mistahes rühmas oleva probleemiga pöörduda ja kes oskaks aidata või vajadusel leida vastava spetsialisti appi.

Sotsiaalpedagoogi abi kasutamine lasteaiaõpetajate poolt. Selgus, et suurem osa uurimuses osalenud pedagoogidest oleksid ühe või teise probleemi lahendamiseks väga huvitatud sotsiaalpedagoogiga konsulteerimisest, kuna lasteaiaõpetaja ei oma kõiki teadmisi ja oskusi, mida omab sotsiaalpedagoog.

„Mina olen õpetaja ja omal alal kompetentne, kuid sotsiaalpedagoog oskab jälle oma ala hästi, nii et pöörduksin kindlasti.“ (Respondent 2)

Märgiti ära, et sotsiaalpedagoogi abi kasutamine säästaks õpetaja aega ja tervist. Võimaldaks tegeleda rühmas oma tööga- õpetamisega, mitte ainult valvata ja korrale kutsuda probleemseid lapsi.

Leiti, et eriti oluline oleks sotsiaalpedagoogiga nõu pidamine korduva probleemse käitumisega lapse puhul. Samuti oleks spetsialist vajalik suhtlemisel peredega ja olukorras, kus nii pere kui ka õpetaja vajaksid nõustamist ja juhendamist probleemse lapsega toimetulemises.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et sotsiaalpedagoog peaks olema lasteaias tööl igapäevaselt. Suur osa sotsiaalpedagoogi tööst oleks töö tugiisikuna ja üldiselt oodatakse temalt tegelemist nende valdkondadega, milleks õpetajal ei ole kompetentsi. Puudega lapse olemasolul rühmas ootavad õpetajad sotsiaalpedagoogilt nõu ja näpunäiteid erivajadusest tulevate olukordadega toimetulemiseks ning samuti võimalust töötada antud lapsega individuaalselt.

2.3.4. Lastel esinevate probleemide kirjeldus

Antud alapunktis on esitatud lasteaiaõpetajate nägemusel ülevaade põhiliselt rühmades esinevatest probleemidest. Selgitatakse välja kõige rohkem ajakulu nõudva lapse isikuseomadused.

Põhilised rühmas esinevad probleemid Suur osa vastanutest märkis ära, et palju probleeme esinev laste keskendumisvõimega ja korrektse korralduste täitmisega. Tihti esineb olukordi, kus lapsed vajavad tegevustes ja mängudes pidevat suunamist, keelamist ja reeglite meelde tuletamist. Samuti on probleemiks õppetegevuses püsimatus ja puudulik huvi. Tihti on ühed või teised käitumishäired või juba diagnoositud puue probleemse olukorra tekitajaks..

„Meil on laps, kes laseb paaristõugetega mööda rühma ringi ja mitte üks vägi ei sunni teda peatuma enne kui ta ise otsustab.“ (Respondent 16)

„ATH laps on küll raske, samas ma ei ole keegi, kes diagnoosi võib panna, aga vanemale mainides, eiratakse probleemi, kuigi näha on, et probleem on olemas.“ (Respondent 1)

Olulisel hulgal oli ka probleeme kiusamise ja pahatahtlikkusega, samuti löömise ja muu füüsilise vägivallega. Samuti on probleemiks alatasa tekkivad konfliktid ja oskamatus neid lahendada verbaalsete vahenditega.

Kahel korral märgiti ära ka laste erivajadustest tekkivad olukorrad, mis vajaksid, tugiisikut, keda aga pole võimaldatud.

„Autist on raske, vanemad tahavad küll talle tavapärasest elu, kuid tegelikult nad ei saa aru, kui vähe aega meil jääb temaga siin individuaalseks tegevuseks.“ (Respondent 11)

Umbes pooled vastanutest pidasid lapse tähelepanuvajaduse vähest rahuldatus üheks probleemsuse ilmnemise tunnusemärgiks. Vanemate kiire elutempo ei luba ajaliselt kodus lapsega piisavalt tegeleda ja laps hakkab lasteaias liigset tähelepanu nõudma. Samas rühmad on suured ja õpetajaid rühma peale vähe, seega laps tunneb, et kergem on negatiivse tähelepanuga õpetajat köita.

„Meil on tihti tööl üks õpetaja pluss abiõpetaja ja kõigi lastega võrdselt tegeleda ei jõuagi. Lapsed on targad, tabavad kohe ära, kuidas õpetaja tähelepanu saada. Meil pidevalt poiste vahel kisma käib, kes kiusab ja kes siis üle rühma kriiskab. Mõlemad probleemsed lapsed ja alati karvupidi koos.“ (Respondent 9)

Kahel korral toodi välja ropendamist ja üldist inetut sõnavara. Korra märgiti ära üldist arengust mahajäämust.

„Poiss on kohati täiesti 2-aastase arenguga, kõne on väga halvasti mõistetav ja võrreldes teiste meie 4-5-aastastega siis mänguoskus ja üldine olek on ikka kõvasti puudulik.“ (Respondent 7)

Kõige rohkem ajakulu nõudev laps rühmas. Kõige rohkem aega läheb laste peale, kes ei kuuletu, ei tööta tegevustes kaasa, teevad kaaslastele liiga, nii vaimselt kui ka füüsiliselt.

„Siin on ette nähtud päevas hulk tegevusi ja kui neid ei saa teha, kuna mitmed lapsed ei suuda paigal olla ja enamuse aega läheb nende keelamisele ja korrale kutsumisele, siis venid ettenähtud tegevus liiga pikaks ja teine tegevus tuleb juba peale ja nii päevast päeva.“ (Respondent 18)

Toodi välja ka lapsed, kes nõuavad pidevalt tähelepanu, ei suuda paigal püsida ja lapsed, kellele on pidevalt vaja kokkulepitud reegleid üle korrata. Palju tuleb ka ette lapsi, kes ise ei oska oma probleeme lahendada.

Mitmel korral mainiti ära ka käitumisraskustega ja hüperaktiivsed lapsed samuti asotsiaalsetest peredest lapsed. Suure tähelepanuvajadusega lapsed soovivad pidevat füüsilist kontakti või heakskiitu.

„Pidevalt on meil üks laps mu süles või käeotsas. Ta lihtsalt peab kogu aeg minuga kontaktis olema. Samas on see kena, ta on selline hästi armas, aga teisalt on raske teiste lastega toimetada, kui üks pidevalt küljes kinni on.“ (Respondent 12)

Mõnel korral toodi välja ka nende lapsed, kes ei suuda tegevustes tavapärase tempoga järgi jõuda ja vajavad hiljem individuaalset tööd.

Korra mainiti ka pelglikku ja väga vaikset ning arga last, kuna teda peab pidevalt julgustama ja mängima ning suhtlema suunama.

„Ta on nii vaikne ja arg, kardab igat valjemat häält, kiiremat liigutust. Kahju lapsest, näha on, et tahab mängida, aga see suure lasteaia sisekliima kohe ei sobi talle.“ (Respondent 18)

Probleemsete laste osakaal. Vastuste põhjal võib öelda, et enamuses rühmades on keskmiselt kolm neli probleemse käitumisega last. Kahel korral oli probleemseid lapsi 8 ehk 1/3 rühmast. Kolm õpetajat leidsid, et nende praeguses rühmas on 1-2 erinevate igapäevaselt korduvate probleemidega last. Kahes rühmas probleemsed lapsed puuduvad.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et suurem osa probleeme ilmneb õppetöös, mis nõuab püsivust, kannatlikkust ja pühendumust. Palju on olukordi, kus ei osata teistega arvestada ja tekivad tülid, mis muutuvad agressiivseks ja mida lapsed ei ole verbaalsete vahenditega võimelised lahendama. Ajakulu on suurim laste peale, kes ei kuuletu ja keda peab tihti keelama, kes eiravad reegleid. Keskmiselt võib öelda, et probleemse käitumisega lapsi on rühmas kolm kuni neli.

2.4. Arutelu ja järeldused

Sotsiaalpedagoogi põhilisteks ülesanneteks oleks pedagoogide arvamuse kohaselt lasteaiaõpetaja ära kuulamine, abistaja koostöös lastevanematega, nõustaja peredele, kus on kasvamas probleemsed lapsed, vajadusel töö erivajadustega lastega, perekondade tausta uurimine ja laste koduse olukorra hindamine, laste käitumise analüüsimine ja lahenduste pakkumine. Leiti ka, et sotsiaalpedagoogi ülesandeks oleks erinevate infopäevade korraldamine ja loengute pidamine, samuti erinevate lektorite kutsumine. Suurema osa tööst hõlmaks töö lastega. Sotsiaalpedagoogi ja lasteaiaõpetaja koostööna leitakse lapsele parimad võimalused abi saamiseks ja probleemide lahendamiseks.

Kõige üldisemalt väidetakse, et sotsiaalpedagoogi ülesandeks oleks õpetada lapsi toime tulema oma probleemidega. Lisaks tööle õpilastega on sotsiaalpedagoogi funktsiooniks kolleegide ja lapsevanemate nõustamine ja harimine. (Kraav, Kõiv 2001: 28)

Lasteaiapedagoogid on toonud välja antud peatükis need tegevusvaldkonnad, milles nad tunnevad end kõige enam ebakindlalt või tajuvad oma oskuste vähesust. Kuna tänapäeva ühiskonna kiires elutempos ja pidevas muutumises on sotsiaalprobleemide esinemine lasteaedades üha enam päevakajaline, siis õpetajad tunnevad, et nende aastaid tagasi omandatud haridusest enam igas olukorras ei piisa. Vastuste põhjal võib järeldada, et lasteaia-pedagoog tunneb end tekkinud probleemide rägastikus üksinda ja abituna, kuna väga paljudel kordadel toodi välja sotsiaalpedagoogi tööna just õpetaja ära kuulamise. Selgelt on näha, et pedagoogil on vaja kedagi, kes kasvõi lihtsalt laseks tal mure hingelt ära rääkida. Tihtipeale tekib ka arutelu käigus juba iseenesest sobivaid lahendusi. Kui mõelda, et mis on sellise olukorra tekitanud, siis esimesena tekib tunne, et kogu lasteaia süsteem on jäänud muutumatult seisma kuhugi paarikümne aasta taha. Samas selle ajaga on perede olukord muutunud, majanduslik tase on teinud läbi nii tõuse kui langusi ja samuti infotehnoloogia areng on olnud hüppeline. Infotehnoloogia all peab autor silmas eelkõige arvutite ja telerite kasutamist lapsehoidjana vanema mugavuse huvides. Perede olukorra muutumise all on mõeldud üksikvanemaga kasvavatele lastele, olgu siis põhjus lihtsalt vanemate lahusus või isade välismaal töötamise vajadus. Pere majanduslik tase aga tekitab olukorra, kus osad lapsed elavad täielikus vaesuses. Lasteaiarühmas saavad kokku väga erinevatest peredest lapsed, keda pedagoog peab hakkama üksteisega sobitama ja ühtseks toimivaks grupiks vormima. Tõenäoliselt on just perede väga erinev tase tinginud olukorra, kus lasteaia pedagoog sooviks spetsialisti abi ka lapsevanematega kontakti saamiseks ja koostöö parendamiseks. Suure laste arvuga rühmas ei ole pedagoogil tihti võimalust vanemaga tõsistel teemadel arutelu tekitada ja ei ole ka tavapäratu olukord, kus kasvataja vanemat päevajooksul ei näegi, kuna hommikul saadetakse laps vaid uksest sisse ja õhtul on alati kiire koju minemisega.

Arusaadav on vajadus abi järele toimetulemises erivajadustega lastega, kuna tavaharidusega lasteaiaõpetajal puuduvad spetsiifilised oskused niisuguse lapsega tegelemiseks. Praegu on aga lasteaedades olukord, kus erivajadusega lapsed paigutatakse ka tavarühma, mis ühelt poolt loob lastele võimaluse ühiskonna erisustega juba maast madalast harjuda, kuid paneb õpetaja siiski raskesse olukorda. Suuremal osal ajast ei ole ka erivajadusega lapsele võimaldatud rühma tugiisikut.

Perekonna tausta ja laste koduse olukorra hindamine on samuti loogiline ootus lasteaiapedagoogide poolt, kuna see ei ole nende kompetentsi kuuluv valdkond, kuid samas kergendaks oluliselt toimetulekut erinevate probleemidega. Oleks lihtsam mõista lapse ühte või teist käitumist, kui on teada tema taust ja kodune olukord. Tihti tulevad kodus toimunud muutused lapsega lasteaeda kaasa, kuid alati ei oska laps seda õpetajale lahti mõtestada või isegi aru saada olukorrast. Samas muudab iga selline probleem lapse käitumist kollektiivis ja sellele oleks kergem ja tulemuslikum reageerida teades probleemi tagamaid.

Uuringust selgus, et lasteaiapedagoogid oleksid väga huvitatud täiendkoolitusest erinevatel teemadel ja leidsid, et ka erinevate loengute pidamine või lektori organiseerimine võiks olla sotsiaalpedagoogi ülesanne. Oli aru saada, et pedagoogid tahavad paremini toime tulla tänapäeva lastega ja end harida, kuid ei ole toimivat täiendkoolituste süsteemi.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et pedagoogid vajavad inimest,

- kes neid kuulaks ja kellel oleks nende jaoks aega ning tahet probleemsituatsioonide teemal kaasa mõelda,
- spetsialisti, kes tunneks ja teaks laste tausta ja kelle oleks võimalused ja oskused lapse koduse olukorra väljaselgitamiseks,
- inimest, kes neile organiseeriks loenguid ja koolitusi.

Lasteaias tehtav võrgustikutöö probleemsete laste ja nende peredega peaks olema ideaalis hästi toimiv mureolukordade ennetamise ja lahendamise viis, kuid reaalsuses asi ei toimi. Õpetajate nägemusel on lapse probleemse käitumise põhjuseks tihti keerulised peresuhted, üksikvanemaga pered, kasuvanemad või ka tänapäeval üha enam trendiks saav välismaal töötav isa. Kuna toimivat võrgustikutööd küsitletud lasteaedades ei ole, siis õpetajad tunnevad end probleemide lahendamisel ebakindlalt. Tekkinud olukordi küll lahendatakse pedagoogiliselt, kuid alati sellest ei piisa ja tihti napib suures rühmas aega individuaalseks tööks.

Üks efektiivseim võimalus lapse heaolu tagamiseks on kindlasti see, kui koostöösse oleks kaasatud laps, vanemad, kool tervikuna, juhtkond, õpetajad, sotsiaalpedagoog, psühholoog jne. Kõik loetletud isikud koos moodustavad võrgustiku. (Henberg 2002: 39-40)

Antud olukord on tekkinud autori arvates sellest, et lasteaedades puudub inimene, kes võrgustikutööd koordineeriks. Koostöö toimimiseks on oluline, et oleks keegi, kes vajadusel kutsuks kokku koosoleku ja probleemi arutelule võtaks. Praegusel hetkel lasteaedades aga võrgustikutöö ei toimi, kuna keegi otseselt ei pea selle organiseerimist enda tööülesandeks. Juhataja tegeleb üldiste juhtimisküsimustega, majandusjuhataja tegeleb finantspoolega, pedagoogidel ei jää igapäevatöö kõrvalt selleks lihtsalt aega ja nii tekibki olukord, kus kõik tunnevad, et midagi peaks selles vallas ära tegema, kuid loodavad, et ehk keegi teine teeb. Samas on see mõistetav, kuna otseselt ei ole selliste sotsiaalmeetodite rakendamine kellegi pädevuses ja selleks olekski vaja eraldi spetsialisti – sotsiaalpedagoogi, kes omaks teadmisi nii sotsiaalvaldkonnast kui ka pedagoogikast.

Võrgustikutöö põhiidee seisnebki selles, et lapsevanemad, õpetajad, psühholoogid ja sotsiaalpedagoogid peaksid tegema koostööd, moodustades ühtse võrgustiku. Nad suunavad lapse vastavalt pädevate inimeste juurde, kes oskavad nende probleeme tulemuslikult lahendada. (Henberg 2003: 30-32)

Autor leiab, et võrgustikutöö lasteaedades võiks toimida sarnaselt koolile. Probleemi tekimisel on esimene avastaja pedagoog, kes sel teemal võtab ühendust sotsiaalpedagoogiga, viimane analüüsib olukorda ja kaasab vajalikud võrgustikuliikmed. Koos leitakse olukorrale parimad lahendused ja meetmed ning arutletakse edasiste sammude üle.

Sotsiaalpedagoogi koostöö õpetajaga on väga oluline, kuna on ennetav, arendav, kasvata, korrigeeriv, juhendav ja nõustav tegevus, mis aitab lapsel ja lapsevanemal sotsiaalselt rahuldaval tasemel ühiskonnas elada (Kraav, Kõiv 2001: 25-34).

Järeldustena võib välja tuua, et:

- lasteaedades võrgustikutöö ei toimi, kuna puudub inimene, kes seda valdkonda koordineeriks,
- vajadus võrgustikutöö järele on olemas.

Lasteaiaõpetajate ootustena sotsiaalpedagoogile selgus, et viimane peaks olema lasteaias tööl igapäevaselt. Suur osa sotsiaalpedagoogi tööst oleks töö tugiisikuna ja üldiselt oodatakse temalt tegelemist nende valdkondadega, milleks õpetajal ei ole kompetentsi.

Puudega lapse olemasolul rühmas ootavad õpetajad sotsiaalpedagoogilt nõu ja näpunäiteid erivajadusest tulenevate olukordadega toimetulemiseks ning samuti võimalust töötada antud lapsega individuaalselt.

Individuaalne lähenemine tähendab rühma õpetajate ja spetsialistide koostööd igapäevase õppe- ja kasvatusprotsessi korraldamisel lähtuvalt lapse individuaalsetest vajadustest. (Raussepp- Alt 2007: 11)

Uurides **lasteaiaõpetajate hinnangut sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkusele** Kuresaare lasteaedades, selgus, et suurem osa uurimuses osalenud pedagoogidest oleksid ühe või teise probleemi lahendamiseks väga huvitatud sotsiaalpedagoogiga konsulteerimisest, kuna lasteaiaõpetaja ei oma kõiki teadmisi ja oskusi, mida omab sotsiaalpedagoog. Sotsiaalpedagoogi abi kasutamine säästaks õpetaja aega ja tervist. Võimaldaks tegeleda rühmas oma tööga- õpetamisega, mitte ainult valvata ja korrale kutsuda probleemseid lapsi. Eriti oluline oleks sotsiaalpedagoogiga nõu pidamine korduva probleemse käitumisega lapse puhul. Samuti oleks spetsialist vajalik suhtlemisel peredega ja olukorras, kus nii pere kui ka õpetaja vajaksid nõustamist ja juhendamist probleemse lapsega toimetulemises.

Järeldustena võib esile tuua, et:

- sotsiaalpedagoogi ametikoht oleks lasteaias vajalik,
- spetsialisti olemasolu laseks õpetajal tegeleda õpetamisega ja säästaks tema tervist ja närve.

Suurem osa **lastel esinevaid probleeme** ilmneb õppetöös, mis nõuab püsivust, kannatlikkust ja pühendumust. Palju on olukordi, kus ei osata teistega arvestada ja tekivad tülid, mis muutuvad agressiivseks ja mida lapsed ei ole verbaalsete vahenditega võimelised lahendada. Ajakulu on suurim laste peale, kes ei kuuletu ja keda peab tihti keelama, kes eiravad reegleid. Keskmiselt võib öelda, et probleemse käitumisega lapsi on rühmas kolm kuni neli.

Võib öelda, et eelkõige tekivad erinevad probleemsituatsioonid sellest, et lapsed on pärit väga erinevatest kodustest tingimustest. Tõenäoliselt on ka erinevates kodudes erinevad tõekspidamised ja reeglid. Samuti on probleeme, mis tulenevad lapse erivajadusest.

Näiteks lapse kalduvus hüperaktiivsusele ja muud erivajadused on viimasel ajal järjest enam esinevad põhjused lapse probleemse käitumise puhul, samuti erinevad arengulised iseärasused.

Hüperaktiivsuse põhjuseid on otsinud paljud teadlased ja leidnud, et hüperaktiivsust tekitavad närvisüsteemiga seotud põhjused, pärilikud tegurid ja ümbritseva keskkonna mõjud (Susi 2003: 12-14).

Sellist olukorda leevendaks tihe lasteaia ja kodu koostöö, mis võimaldaks mõlemal osapoolel paremini teineteist mõista. Autori arvates võiks lasteaia reegleid tutvustada ka lapsevanematele, mitte ainult lastele nagu seda praegusel juhul tehakse. Tihti lubavad lapsevanemad kodus asju, mis on lasteaias lapsel keelatud. Oluline oleks korraldada ka vanematele koolitusi ja infopäevi pedagoogide paremaks mõistmiseks.

Olulisel kohal koostöö osas on ka juba enne lapse lasteaeda panemist anda pedagoogile ülevaade lapse iseloomust ja kodusest tavapärasest olukorrast, samuti erinevatest probleemidest ja harjumustest. Selline vanemapoolne vaatenurk lapsest annaks pedagoogile võimaluse juba eelnevalt mõelda, kuidas ta lapsega erinevates olukordades paremini hakkama saab. Samuti oleks sellised nõ „kasutusjuhendid“ abiks pedagoogile rühma ühtseks ja koostöövõimeliseks vormimisel.

Uurimusest võib järeldada, et:

- lapse probleemse käitumise põhjused tulenevad suurel osal kodust,
- lasteaias on pedagoogidel probleeme raske lahendada, kuna kodus ja lasteaias on tihtipeale erinevad reeglid
- pedagoogidel puudub lapse lasteaeda tulemisel ülevaade lapse iseloomust, harjumustest ja kodusest olukorrast

Uurimusest tulenevalt võib teha Kuressaare Linnavalitsusele järgnevad ettepanekud:

- sotsiaalpedagoogi ametikoht peaks olema kõigis Kuressaare lasteaedades,
- sotsiaalpedagoogi põhilisteks tööülesanneteks lasteaedades peaks olema lasteaiaõpetaja ära kuulamine, abistaja koostöös lastevanematega, nõustaja peredele,

kus on kasvamas probleemsed lapsed, vajadusel töö erivajadustega lastega, perekondade tausta uurimine ja laste koduse olukorra hindamine, laste käitumise analüüsimine ja lahenduste pakkumine, erinevate infopäevade korraldamine ja loengute pidamine, samuti erinevate lektorite kutsumine,

- luua võimalused toimivaks võrgustikutööks, mille koordinaatoriks oleks sotsiaalpedagoog,
- erivajadusega lapsega rühmas võimaldada igapäevaselt tugiisiku olemasolu.

Pedagoogidele:

- paluda vanematelt lapse iseloomustust, ülevaadet kodusest olukorrast, lapse probleemide ja harjumuste kirjeldust,
- teha ettepanek juhtkonnale täiendkoolituste süsteemi tekitamiseks,
- teha koostööd teiste lasteaias töötavate pedagoogidega ja arutada üldisi tööga seotud murekohti,
- olla üksteisele nõ „tugiisikuks“, kuulata kolleegi

KOKKUVÕTE

Lasteaed on muutumas üha enam kasvatus ja õppeasutuse kõrval ka sotsiaalasutuseks. Ettevalmistuse saanud sotsiaalpedagoog on lisaressurss, kes on abiks lapsele, õpetajale kui ka lapsevanemale. Mida rohkem on lapse ümber toetavaid sõbralikke inimesi, seda paremini saavad nad hakkama. Sotsiaalpedagoogil on rohkem aega, tal on võimalik lapse ja tema murega intensiivsemalt tegeleda.

Diplomitöö eesmärgiks oli esitleda lasteaiapedagoogide arvamusi sotsiaalpedagoogi ametikoha vajalikkuse kohta Kuressaare lasteaedades.

Uurimus viidi läbi kvalitatiivse uurimusena, kus andmeid koguti intervjuude kaudu 6 Kuressaare lasteaia 4-7 –aastaste laste rühmade pikaajaliste kogemustega õpetajatelt.

Uurimisküsimustele ja uurimisandmete analüüsile baseerudes võib peamiste uurimistulemustena välja tuua järgnevalt esitatud seisukohad.

Läbiviidud uurimuse tulemused annavad selgelt märku, et Kuressaare lasteaedades oleks vaja sisse viia sotsiaalpedagoogi ametikoht. Lasteaiapedagoogidel on lastega individuaalseks tegelemiseks vähe aega, kuna rühmad on suured. Sotsiaalpedagoogil on võimalus probleemsete lastega tegeleda intensiivsemalt ja lapse vajadusi ja eripära arvestavate meetoditega. Erinevaid arvamusi toodi välja sotsiaalpedagoogi töökoormuse osas, kuid enamus arvas siiski, et sotsiaalpedagoog võiks majas olla igapäevaselt, et võimaliku probleemi tekkides oleks abi alati olemas.

Uurimusest tuli välja, et sotsiaalpedagoogi põhilisteks ülesanneteks lasteaias peetakse tööd rühmas probleemse lapsega, lasteaiaõpetaja ära kuulamist, abistamist koostöös lastevanematega, sh kodu ja lasteaia vahelise koostöö koordineerimist ja perede nõustamist. Sotsiaalpedagoogi rolliks lasteaias peetakse lapsevanema ja õpetaja nõustamist ja vajalike

spetsialistide kaasamist võrgustikutöö käigus lapse ja pere probleemide lahendamisse. Tekitades lapse ümber asjatundliku võrgustiku.

Rühmas esinevate probleemidena kirjeldati enamasti raskusi tegevustele keskendumisega ja korralduste täitmisega. Probleeme on õppetegevuses püsimatusega ja puuduliku huviga ning esinevate käitumishäirete või juba diagnoositud puuetega. Rühmades on probleeme kiusamise ja pahatahtlikkusega, samuti löömise ja muu füüsilise vägivallega.

Uurimusest selgus ka, et võrgustikutööd täna lasteaias eriti ei tehta, seda nii lasteaia spetsialistide teadmatuse tõttu ja ka seetõttu, et lapsevanemad pole koostööaldisid või eiravad oma ja laste probleeme. Arvatakse, et toimiva võrgustikutöö tekkimiseks on sotsiaalpedagoogi olemasolu äärmiselt vajalik.

Läbiviidud uurimuse tulemustest lähtuvalt võib väita, et sotsiaalpedagoogide puudumine lasteaedades pärsib laste ja perede võimalust abi, toe ja nõustamise saamiseks. Praegu toimiv võrgustikutöö ja koostöö kodu ja lasteaia vahel on pinnapealne ning seda saaks tõhustada sotsiaalpedagoogi ametikohtade loomisega lasteaedade juurde.

VIIDATUD ALLIKAD

1. **Arendi, P.** 2006. Lapsest lähtuv õpikäsitus koolieelse lasteasutuse õppekava projektis ja selle võimalused praktikas. Konverentsi Koolivalmis laps materjalid. Tallinn: Audentese Erakool.
2. **Coleman, P.** 1998. Parent, Student and Teacher Collaboration: The Power of Three. Thousand Oaks (Calif.): Corwin Press.
3. **Creasey, L. G., Jarvis, A. P., & Berk, E. L.** 1998. Multiple perspectives on play in early childhood education. Play and social competence. In N. O. Sarracho, & B. Spodek (Eds.). State University: New York Press, Pp. 116-143.
4. **Denzin, N.K., Lincoln, Y.S.** 2000. Handbook of qualitative research. 2nd ed. Thousand Oaks (Calif.): Sage.
5. Eesti entsüklopeedia nr.8 1995. Toim. Varrak, T., Kaevats, Ü. Tallinn: Eesti Entsüklopeediakirjastus.
6. Eesti Vabariigi haridusseadus 1992. - Riigi Teataja 1992, nr 12, art 192.
7. **Elango, A.** 1984. Pedagoogika ajalugu. Tallinn: Valgus.
8. **Endovald, T.** 2003. Võrgustikutöö võimalusi töös lastega. Võrgustikutööst koolis. Ilves, R., Henberg, A. Tallinn, lk.30-37.
9. **Henberg, A.** 2002. Kooli – võrgustikutöö hetkeseis Eestis. Võrgustikutöö osapoolte koolitusvajadused. – Konverents. Laps, haridus ja toetav võrgustik. Triin Edovald, Tallinn, 39-47 lk.
10. **Hiimäe, E., Kivisaar, K.** 2011. Mõista ja toeta oma last. Tallinn: Agitaator.
11. **Hujala, E.** 2004. Uuenev alusharidus. Tallinn: Ilo.

12. **Häidkind, P.** 2007. Lasteaiaõpetaja alustab. Erivajadustega lapse ja noore toetamise võimalusi hariduse omandamisel. Tallinn: Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus. lk 7-10.
13. **Hämäläinen, J.** 2001. Sissejuhatus sotsiaalpedagoogikasse. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
14. **Kera, S.** 2004. Üheskoos teel – lapse arengust ja kasvatuses. Tallinn: Ilo.
15. **Kiis, K.** 2006. Juhtumikorraldus kui sotsiaaltöö meetod. Juhtumikorralduse käsiraamat. TÜ Pärnu Kolledž: Imagoline
16. **Klefbeck, J., Ogden, T.** 2001. Laps ja võrgustikutöö. SA Omanäolise Kooli Arenduskeskus.
17. Kokkuvõte lasteombudsmani 6.03.2012 ümarlauast „Laste vaesus – otsime lahendusi!“. [http://lasteombudsman.ee/sites/default/files/lasteombudsmani_umarlauh_kokkuvote.pdf] 15.03.2013
18. Koolieelse lasteasutuse riiklik õppekava 2008. Riigi Teataja I osa, 2008, nr 23, art 152.
19. Koolieelse lasteasutuse seadus 1999. - Riigi Teataja I osa 1999, nr 27, art 387.
20. **Korp, E., Rääk, R.** 2004. Lastekaitsetöö kohalikes omavalitsustes: käsiraamat. Tallinn: Ortwil.
21. **Kraav, I., Kõiv, K.** 2001. Sotsiaalpedagoogilised probleemid üldhariduskoolis. Tartu: OÜ Vali Press trükikoda
22. **Kuurme, T.** 2003. Kasvatuse võim ja võimetus: valitud esseed kasvatuses /Tallinna Pedagoogikaülikool. Tallinn: Tallinna Pedagoogikaülikooli kirjastus.
23. Lapse õiguste Konventsioon 1989. Riigi Teataja, 1989, nr 16, art 56
24. **Leino, M.** 2001. Tegevus kui teraapia. Tallinn: REKK trükikoda.

25. **Leino, M.** 2002. Sotsiaalsed probleemid koolis ja õpetaja toimetulek. Tallinn: OÜ Vali Press trükikoda.
26. **Medar, M.** 2006 Juhtumipõhine võrgustikutöö. Juhtumikorralduse käsiraamat. TÜ Pärnu Kolledž: Imagoline
27. **Medar, M., Medar, E.** 2007. Riigi ja kohalike omavalitsuste poolt rahastatavad sotsiaaltoetused ja- teenused. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
28. **Niilo, A., Kikas, E.** 2008. Mäng. Õppimine ja õpetamine koolieelses eas. Kikas, E. Tartu: TÜ Kirjastus, lk 120-136.
29. **Nugin, K.** 2005. Laps ja ühiskond. Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat. L. Kivi, & H. Sarapuu, Tartu: AS Atlex, lk 79-86.
30. **Nugin, K.** 2007. 3-6-aastaste laste intellektuaalne areng erinevates kasvukeskkondades WPPSI-R testi alusel. Tallinn: Tallinna Ülikooli kirjastus.
31. Nõustamisteenuste kirjeldused. Õppenõustamiskeskus. [http://www.onk.ee/fileadmin/_temp_/Sotsiaalpedagoogiline_noustamine.pdf] 15.02.2013
32. **Payne, M.** 1995. Tänapäeva sotsiaaltöö teooria: kriitiline sissejuhatus. Külim: Tallinn
33. Perede elukvaliteedi arengukava aastateks 2010-2015 koostamise ettepanek Vabariigi Valitsusele. EV Sotsiaalministeerium. [http://www.sm.ee/fileadmin/mee-dia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/pere/Perede_elukvaliteedi_arengukava_koostamise_ettepanek.pdf] 04.04.2013
34. Perele. EV Sotsiaalministeerium. [<http://www.sm.ee/sinule/perele.html>] 04.04.2013
35. Päevakeskused perele. EV Sotsiaalministeerium [<http://www.sm.ee/sinule/perele/sotsiaalteenused-perele/paevakeskused.html>] 10.10.2012

36. **Raussepp- Alt, U.** 2007. Laste Hariduslikud erivajadused ja lasteaia töö korraldus. Erivajadusega lapse ja noore toetamise võimalusi hariduse omandamisel. Tiirmaa, L. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikoda
37. **Sebanc, A. M.** 2003. The friendship features of preschool children: Links with prosocial behaviour and aggression. *Social development*, pp. 249-268.
38. **Sinisaar, H., Tammpuu, P.** 2009. Ühe vanemaga pered: probleemid, vajadused ja poliitikameetmed. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/V21jaanded/Toimetised/2009/toimetised_20094.pdf] 11.04.2013
39. Sotsiaalhoolekande seadus 1995. – Riigi Teataja I osa, 1995, nr 21, art 323.
40. Sotsiaalpedagoogi ametijuhend. Kanepi Gümnaasium. [http://www.kanepig.edu.ee/index.php?option=com_content&view=article&id=84&Itemid=120] 07.05.2013
41. Sotsiaalpedagoog-nõustaja 23.09.-24.09.2010 seminaril toimunud rühmaarutelu kokkuvõte. Tallinna Õppenõustamiskeskus. [www.ekk.edu.ee/orb.aw/.../sotsiaalpedagoogide+kokkuvote.doc] 03.02.2013
42. **Susi, A.** 2003. Hüperaktiivsus – mis see on ja mis seda põhjustab. Hüperaktiivne laps. Raielo, R. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, lk 11-30.
43. **Tamm, A.** 2004. Lastega perede toimetulek: probleemid ja toetamise võimalused. Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused. Tulva, T. Tallinn: Rebellis, lk 24-43.
44. **Tuul, M., Ugaste, A., Välk, T.** 2009. Mängu tähtsus lapse arengus ning mängu juhendamine. Üldoskuste areng koolieelses eas. Kulderknup, E. Tallinn: Studium, lk 44-61.
45. **Unt, M., Krusell, S.** Lastehoid Eesti peredes. [http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Lastehoid_Eesti_peredes_01.pdf] 05.05.2013

46. **Vinter, K.** 2005. Õpetaja roll tõrjutute ja liidrite sotsialiseerimisel 6-7 aastaste laste rühmas. L. Talts, & M. Vikat, Lapse kasvukeskkond Eestis ja Soomes III Teadusartiklite kogumik. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus, lk148-162.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu küsimused

1. Tööstaaž lasteaias kokku
2. Vanus
3. Milliste lastega tegelemiseks kulub teil kõige rohkem energiat ja aega?
4. Millised probleemid teil rühmas esinevad?
5. Kui palju on probleemseid lapsi rühmas on?
6. Kui palju ja kuidas kergendaks lasteaiapedagoogi põhitööd sotsiaalpedagoogi olemasolu lasteaias?
7. Mis oleksid teie arvates sotsiaalpedagoogi põhilised tööülesanded lasteaias?
8. Kui suure osa võtaks sotsiaalpedagoogi tööst töö lasteaias probleemsete lastega?
9. Millise osa võtaks sotsiaalpedagoogi tööst töö lapsevanematega?
10. Kirjeldage, kuidas Teie meelest võiks toimida sotsiaalpedagoogi ja lasteaiapedagoogi koostöö.
11. Millistes situatsioonides laste probleemne käitumine eriti avaldub?
12. Kuidas te üritate probleemsituatsioone vältida?
13. Kuidas lahendate tekkinud konfliktsituatsioone?
14. Milliseid võtteid kasutate lapse probleemsuse vähendamiseks?
15. Milliseid meetodeid kasutate lapse kohandamiseks rühmaga?
16. Milline on koostöö koduga?
17. Kas rühmas on tõrjutud lapsi?
18. Kui jah, siis kuidas saab õpetaja tõrjutust vähendada?
19. Millega saab õpetaja last kõige paremini mõjutada?
20. Missugune käitumine rühmas pole aktsepteeritud?
21. Kas teie meelest on sotsiaalpedagoogi amet vajalik teie lasteaias? Põhjendage
22. Mis on põhiline olukord, milles te sotsiaalpedagoogi abi vajaksite?
23. Kas sotsiaalpedagoog peaks olema majas igapäevaselt või teatud päevadel nädalas? Põhjendage
24. Millist abi vajaksid, et probleemse lapsega paremini toime tulla?
25. Kas te meelsamini üritaksite oma rühma probleemid ise lahendada või pöörduksite sotsiaalpedagoogi poole? Põhjendage
26. Kirjeldage probleemi, mille puhul te tunnete, et te enam ise hakkama ei saa?

SUMMARY

THE NECESSITY OF SOCIAL PEDAGOGUE IN KINDERGARTENS, BASED ON THE EXAMPLES OF KINDERGARTENS IN KURESSAARE.

Kerli Gutman

The rapid development of the society brings along the deterioration of social problems, which are more and more reflected already in kindergartens. At the same time most teachers are not prepared to deal with such problems. The appearance of social problems in kindergarten groups influences the teachers' work while the majority of time cannot be devoted to necessary activities but to the solution of different problems. Under these circumstances, in which social problems already become a problem in kindergartens, the role of a social pedagogue cannot be underestimated.

The objective of the diploma thesis is to analyse the opinions of social pedagogues in kindergartens about the necessity of the position of the social pedagogue in kindergartens of Kuressaare. The survey carried out has to give answers to the following questions: 1) Which are the activity areas and concrete tasks of a social pedagogue in a kindergarten according to the opinion of a kindergarten teacher? 2) How is the current networking with problematic children and their families carried out in the kindergarten? 3) Which kind of expectations do kindergarten teachers have to the social pedagogue and how do they assess the necessity of the social pedagogue in Kuressaare kindergartens? 4) What is vision of a kindergarten teacher as far as a good and a problematic child is concerned?

The survey carried out clearly indicates that the position of the social pedagogue is needed in Kuressaare kindergartens. The social pedagogue could deal with problematic children more intensively and apply methods which comply with the need and peculiarity of the problematic child.

The research shows that the main task of the social pedagogue in the kindergarten is to work with problematic children, to listen to the problems of the kindergarten teachers, to

help to organise cooperation with parents, i.e. to coordinate the cooperation between the home and the kindergarten and consult the families, to involve specialists in the network to solve the problems with the child and the family, to create an effective network around the child.

The difficulties in groups described usually include problems with focussing on activities and following the given orders. Children cannot concentrate on learning and lack interest, they have problems with behaviour or even diagnosed mental challenges. There are problems with bullying and spiteful behaviour; there may be cases of hitting and physical violence.

The survey shows that practically there is no networking in kindergartens today as the teachers lack the required skills and parents are not ready to cooperate or deny their children's problems. The present cooperation network and cooperation between homes and kindergartens is superfluous, but it could be improved by introducing the position of social pedagogues in kindergartens.

Based on the survey the following suggestions are made to Kuressaare Town Council: the position of the social pedagogue has to be in every kindergarten in Kuressaare; to create an effective network which coordinator is a social pedagogue; to have a support person present every day in a group where there is a child with special needs.

Suggestions to pedagogues: to ask the parents to provide the child's characterisation, survey of the situation at home, a description of the child's problems and habits; to make a proposition to the management to introduce an in-service training system; to cooperate with other pedagogues practicing in kindergartens and discuss general problems connected with work, to support each other, to listen to the colleagues.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina KERLI GUTMAN

(autori nimi)

(sünnikuupäev: 14.02.1983)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
SOTSIAALPEDAGOOGI AMETIKOHA VAJALIKKUS LASTEAEDADES, KURSSAARE LASTEAEDADE NÄITEL

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on MARJU MEDAR

(juhendaja nimi)

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Pärnus **15.05.2013**